

Ria Piispa, Jaana Saalasti

# LÖYTÖELÄINTALO KEHITYSVAMMAISEN AIKUISEN OSALLISUUDEN TUKENA

Opinnäytetyö  
Sosiaalia


Marraskuu 2013




**MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU**

Mikkeli University of Applied Sciences

# KUVAILULEHTI

 <p><b>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU</b> Mikkeli University of Applied Sciences</p>		<b>Opinnäytetyön päivämäärä</b> 12.11.2013	
<b>Tekijä(t)</b> Ria Piispa ja Jaana Saalasti		<b>Koulutusohjelma ja suuntautuminen</b> Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi (AMK)	
<b>Nimeke</b> Löytöeläintalo kehitysvammaisen aikuisen osallisuuden tukena			
<b>Tiivistelmä</b> <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää löytöeläintalon toimintaan osallistumisen mahdollisuutta tukea kehitysvammaisten aikuisten osallisuutta. Tämä osallistumismuoto nähdään tässä eräänä Green Care -ideologiaa edustavan eläinavusteisen toiminnan sovelluksena. Opinnäytetyö avaa uutta näkökulmaa eläinavusteisen toiminnan mahdollisuuksiin.</p> <p>Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka menetelminä olivat eläinsuojeluyhdistyksille osoitettu sähköpostikysely, kohdehenkilöiden ja heidän ohjaajiensa teemahaastattelut sekä toiminnan osallistuva havainnointi. Tutkimusta varten tavoitettiin soveltuvat tutkimushenkilöt, jotka jo osallistuivat tarkasteltavaan toimintaan. Tutkimusaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmää soveltaen sekä teoreettisesta viitekehyksestä muotoiltujen teemojen avulla.</p> <p>Tulosten mukaan löytöeläintalotoiminta voi tarjota myös kehitysvammaiselle aikuiselle mahdollisuuden osallistua löytöeläintalon arkeen ja eläinten hyvinvoinnin tukemiseen. Lisäksi se voi tarjota osallistujille sosiaalista tukea, harrastuksen sekä ympäristön vapaaehtoistyöhön. Näiden näkökulmien myötä toiminnan voidaan nähdä tukevan kehitysvammaisten aikuisten osallisuutta.</p> <p>Tämän opinnäytetyön toivotaan hyödyttävän sekä kehitysvammaisten aikuisten osallistumismahdollisuuksien että löytöeläintalojen resurssien kartoittamista. Esimerkiksi sosiaalialan opiskelijoita voitaisiin hyödyntää yhteistyössä.</p>			
<b>Asiasanat (avainsanat)</b> green care, kehitysvammaiset, sosiaalinen tuki, osallisuus, kolmas sektori, löytöeläimet			
<b>Sivumäärä</b> 53 + 8	<b>Kieli</b> suomi	<b>URN</b>	
<b>Huomautus (huomautukset liitteistä)</b>			
<b>Ohjaavan opettajan nimi</b> Kati Vapalahti		<b>Opinnäytetyön toimeksiantaja</b> "Luontohoiva – palvelukonseptien ja monitoimijaisen verkostojen kehittäminen Etelä-Savon alueella" -projekti	

## DESCRIPTION

 <p><b>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU</b> Mikkeli University of Applied Sciences</p>		<b>Date of the master's thesis</b> 12.11.2013
<b>Author(s)</b> Ria Piispa and Jaana Saalasti		<b>Degree programme and option</b> Degree Programme in Social Services Bachelor of Social Services
<b>Name of the master's thesis</b> The shelter for caught and rescued animals as a support on participation of the mentally disabled adults		
<b>Abstract</b>  <p>The aim of this Bachelor's thesis was to find out whether and how the participation in the activity of a shelter for caught and rescued animals could serve mentally disabled adults as a support on participation. This kind of activity is here seen as an application of animal assisted activity in the field of Green Care ideology. This thesis opens a new perspective on the possibilities of animal assisted activities.</p> <p>The study was made as a qualitative case study. The research methods were an e-mailed inquiry to animal welfare associations, focused interviews of persons in focus and their instructors and a participative observation. For the study there could be reached persons of the target group who were already participating in the activity in focus. The material was analysed with applying the qualitative content analysis method and with special themes formulated by the theoretical framework.</p> <p>The study shows that the activity discussed can give also to people with mental disabilities a possibility to participate in the daily practice for the animal welfare in the animal shelter. It can also give social support, a hobby and both an environment to voluntary work. By these aspects this activity can be seen as support on participation of the mentally disabled adults.</p> <p>The mentally disabled adults and the shelters for caught and rescued animals might benefit from this thesis in seeking for possibilities and resources. The students of social services could act as supportive partners in cooperation.</p>		
<b>Subject headings, (keywords)</b> green care, mentally disabled adults, social support, participation, third sector, rescued animals		
<b>Pages</b> 53 + 8	<b>Language</b> Finnish	<b>URN</b>
<b>Remarks, notes on appendices</b>		
<b>Tutor</b> Kati Vapalahti		<b>Master's thesis assigned by</b> "Luontohoiva - palvelukonseptien ja monitoimijaisien verkostojen kehittäminen Etelä-Savon alueella" -projekti

## SISÄLTÖ

1	JOHDANTO .....	1
2	GREEN CARE KOLMANNEN SEKTORIN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ .....	4
2.1	Green Care ja eläinavusteinen toiminta .....	4
2.2	Kolmas sektori ja vapaaehtoistyö .....	7
2.3	Löytöeläintalotoiminta .....	10
2.4	Kissat ja löytöeläintalo eläinavusteisen toiminnan keskiössä .....	12
3	KEHITYSVAMMAISET AKTIIVISINA YKSILÖINÄ JA KUNTOUTTAVAN TYÖN ASIAKASRYHMÄNÄ .....	14
3.1	Kehitysvammaiset aikuiset .....	14
3.2	Osallisuus ja voimaantuminen .....	18
3.3	Osallisuus ja sosiaalinen tuki .....	22
4	TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTO JA ANALYYSI .....	24
4.1	Tutkimuksen rajaukset .....	24
4.2	Tutkimusmenetelmät .....	26
4.2.1	Tapaustutkimus .....	26
4.2.2	Haastattelut .....	28
4.2.3	Havainnoinnit .....	29
4.3	Tutkimusaineisto .....	30
4.4	Aineiston analyysi teemoittain .....	32
4.5	Tutkimuksen eettiset näkökohdat .....	35
5	TULOKSET .....	36
5.1	Kartoittava kysely eläinsuojeluyhdistyksille .....	36
5.2	Haastattelut ja havainnointi .....	37
5.2.1	Eläimet ja eläinten parissa toimiminen .....	37
5.2.2	Sosiaalinen tuki, osallisuus ja voimaantuminen .....	38
5.2.3	Harrastus, työ ja kuntoutus .....	40
5.2.4	Löytöeläintalon eläinten hoitamisen merkitys kehitysvammaiselle henkilölle .....	41
5.2.5	Löytöeläintalon toiminnan vaikutus kehitysvammaisen aikuisen osallisuuden tukemisessa .....	41
6	POHDINTA .....	42

6.1	Tutkimusprosessista.....	42
6.2	Tutkimuksen tuloksista.....	42
6.3	Tutkimuksen merkitys ja jatkumahdollisuudet.....	45
	LÄHTEET .....	48

## LIITTEET

- 1 Erityisryhmien toimintaan osallistumista kartoittava kysely eläinsuojeluyhdistyksille
- 2 Suostumuslomake A – haastattelua ja havainnointia varten
- 3 Suostumuslomake B – haastattelua varten
- 4 Havainnointi teemoittain
- 5 Haastattelut teemoittain

## 1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on sen tekijöiden osallistuminen projektiosaamisen opintojaksolla ”Luontohoiva – palvelukonseptien ja monitoimijaisten verkostojen kehittäminen Etelä-Savon alueella” -projektin toimintaan syyslukukaudella 2012. Tuolloin tutkimusaiheita pohdittaessa nousi esiin myös eläinsuojeluyhdistyksen ja löytöeläintalon kytkeminen luontohoivan toimijoiksi. Aihe todettiin uutta näkökulmaa avaavaksi ja varteenotettavaksi. Tutkimusmahdollisuuksia selvittäessä tulivat esille sopivat ja kiinnostuneet tutkimushenkilöt sekä ympäristö.

Green Care – eli eräältä suomenkieliseltä nimeltään luontohoiva – on eräs sosiaalisen työn ja kuntoutuksen nykypäivän näkökulmia ja toimintamuotoja sovellusmahdollisuuksineen. Sitä voidaan hyödyntää eri toiminta-alueilla eri asiakasryhmien parissa. Siihen kuuluu monia osa-alueita – eläinavusteinen toiminta erilaisin toteutuksin on yksi näistä. Luontohoivaa eläinten kanssa voidaan toteuttaa eri muodoissaan luonnossa, ratsastustalleilla, maatiloilla tai vaikkapa hoitolaitoksessa. (Green Care Finland ry 2013.) Tämä opinnäytetyö lähestyy eläinavusteisen toiminnan ulottuvuuksia sekä kehitysvammaisten aikuisten toimintamahdollisuuksia kolmannen sektorin alueelle sijoittuvan löytöeläintalon kontekstissa. Aiheeseen kytkeytyvät työn, vapaaehtoistyön, harrastuksen ja kuntoutuksen ilmentymät osallisuuden näkökulmasta.

Kehitysvammaisten osallisuudesta, itsemääräämisoikeudesta, aktiivisuudesta ja oman elämänsä päämiehen roolista on keskusteltu kauan. Kaste-hankkeen Savon osahankkeessa (Osahankkeen loppuraportti 2013) pyrittiin luomaan malli, jolla lisätä vammaisen ihmisen arkeen yksilöllisen elämänhallinnan tunteen vahvistumista. Valtakunnallisen hankkeen teemana osallisuuden edistäminen toimi kaiken kehittämistyön punaisena lankana (”Koen itse olevani...” 2013). Esimerkiksi Matikka (2001, 79) tosin huomauttaa väitöskirjassaan, ettei kehitysvammaisia vielä kauan ole tunnustettu oman elämänsä asiantuntijoiksi. Keskustelua kuitenkin on käyty. Myös kuntoutustoiminnan näkökulma on kääntynyt yhä vahvemmin yksilöllisyyden, asiakaslähtöisyyden ja esimerkiksi ympäristön korostuneen roolin suuntaan. Nykykäsitys korostaa ympäristöön vaikuttamista positiivisen muutoksen tavoittelussa. Esimerkiksi vammaisen ihmisen toimintakykyä ja osallistumismahdollisuuksia tuetaan pyrkimällä muuttamaan ympäristöä vammaiselle sopivaksi. Vanhan käsityksen mukaan juuri vamma oli muutoksen kohde – pyrittiin vammattomuuteen. Ympäristönäkökulma kuvastaa myös sosiaalisen

tuen ja sosiaalisen kuntoutuksen merkitystä. Näin voidaan todeta kehitysvammaisen ihmisen oikeus omaehtoiseen ja mielekkääseen, sosiaalista tukea ja vuorovaikutusta mahdollistavaan elämään. Nämä kytkeytyvät myös yksilön elämänlaatuun ja sen kokemukseen (vrt. Matikka 2001).

Viime aikoina keskustelua on herättänyt kehitysvammaisten oikeus ja halukkuus työhön. Mediassa on nähty esimerkkejä aktiivisista, työskentelevistä ja harrastavista kehitysvammaisista. Oman osuutensa näihin keskusteluihin on tuonut kehitysvammaisten aikuisten elämää valottava YLE:n tv-sarja Toisenlaiset frendit. Yksi sarjan tähdistä kertoo työskennelleensä 13 vuotta McDonaldsilla (Ahvenniemi 2013, 27). Kesällä 2013 kehitysvamma-alan toimijan, Vaalijalan kuntayhtymän, johtaja Ilkka Jokinen totesi sanomalehti Itä-Savossa (Rihu 2013, 7) työn tai koulutuksen kuuluvan kehitysvammaisten ihmisoikeuksiin ja ettei pelkkä oma koti kenellekään riitä. Tähän ottivat kantaa myös vammaisen omaiset (Mäkelä ym. 2013, 13) peräänkuuluttaen vammaisten osallistuvaa arkea ja toimintaa, yhteisöllisyyttä ja yksityisyyttä.

Kehitysvamman vaikeusaste vaihtelee, mikä heijastuu myös yksilölliseen toimintakykyyn. Tämä puolestaan voi vaikuttaa työskentelymahdollisuuksiin ja laajemminkin erilaisiin osallistumismahdollisuuksiin. Esimerkiksi Leinosen (2013, 26–27) artikkelissa arvioidaan Suomessa olevan noin 3000–3500 palkkatyöhön kykenevää kehitysvammaista, jotka eivät työhönvalmennuksen puuttumisen vuoksi pääse työhön. Tällöin on palkkatyön sijaan tarjolla esimerkiksi työkeskustoimintaa pienellä työosuusrahalla (mt). Lehtinen (2001, 55) huomauttaa vammaisten oikeudesta "elää ja toimia samoissa ympäristöissä kuin muutkin ihmiset elävät ja toimivat ja saada siihen tarvitsemansa tuki". Lainsäädännössä (ks. esim. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977, Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 988/1977, Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987) huomioidaan kehitysvammaisten oikeus päivä- tai työtoimintaan, harrastuksiin ja omiin valintoihin elämässään. Tarvittaessa heidän tulisi saada henkilökohtainen avustaja valintojensa ja mahdollisuuksiensa tueksi. Toisinaan toiveet ja todelliset mahdollisuudet voivat olla haasteellisia - esimerkiksi avustajan tai kuljetuksen järjestäminen voi olla vaikeaa.

Eläinavusteista toimintaa kehitysvammaisten aikuisten kohdalla ei ole vielä kovin runsaasti tutkittu eikä juuri tämän opinnäytetyön näkökulmasta tehtyjä tutkimuksia löytynyt lainkaan. Muutoin eläinavusteisesta terapia-, kasvatus- ja kuntoutustoimin-

nasta on saatavilla tutkimustietoa ja opinnäytetöitä. Laatu (2012, 264) toteaa, että eläinten suhdetta ihmisten hyvinvointiin on tutkittu erityisesti lääketieteellisesti, mutta yhteiskuntatieteessä se on vielä melko uusi, mutta aiheellinen tutkimuskohde. Eläinten vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin eri ulottuvuuksin ja tutkimusten valossa käsittelevät muiden muassa Heiska (1998, 26, 33–35, 82–83, 206), Laatu (2012), Salonen (2010, 57, 64–65, 81–82) ja Wahlström (2006). Kehitysvammaisten työskentelyä hevestallilla päivätoimintanaan ja tämän vaikutuksia esittelevät Korhonen ym. (2011, 27). Yleisesti Green Care -näkökulmaa sosiaalialan työssä on käsitellyt pro gradu -tutkielmassaan Lehto (2012). Peuraniemen (2012) ylemmän amk-tutkinnon opinnäytetyö käsittelee Green Care -toimintaa kehitysvammaisille hoitokodin asukaille. Jokela kuvaa koiraa (2011) fysioterapian apuna ja Kansi sekä Kauppinen (2013) kasvatus- ja kuntoutustoiminnassa. Reinin opinnäytetyö (2011) liittyy koirien käyttöön eläinavusteisessa toiminnassa. Hevosista eläinavusteisessa terapiassa ja niiden sosiaalipedagogisesta hyödyntämisestä löytyy useitakin opinnäytetöitä. Kissojen hyödyntämistä ei juuri ole käsitelty. On kuitenkin tärkeää huomata terminologian merkityserot eläinavusteiseen terapiaan ja eläinavusteiseen toimintaan liittyen. Jälkimmäinen ei edellytä ammattihenkilöä toiminnan taustavoimaksi, eikä se ole tiukasti määriteltyä. Näin se voidaan nähdä monipuolisia mahdollisuuksia tarjoavana toiminta-alueena. Esimerkiksi juuri aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden löytöeläintalo-toiminta ja siellä hoidettavat lemmikkieläimet voitaisiin sijoittaa eläinavusteisen toiminnan kehikseen.

Nyt käsillä oleva opinnäytetyö tarkastelee aikuisten kehitysvammaisten toimintaa eläinten parissa löytöeläintalossa. Selvityksen tutkimusmenetelminä käytetään kahden kehitysvammaisen aikuisen osallistuvaa havainnointia löytöeläintalossa sekä kohdehenkilöiden ja heidän ohjaajiensa teemahaastatteluja. Tavoitteena on selvittää löytöeläintalossa toimimisen merkitystä yksilön osallisuuden, sosiaalisen tuen ja näiden myötä voimaantumisen mahdollistajana. Paljon ajatuksia ja kysymyksiä herättävästä aiheesta päädyttiin kahteen tiivistettyyn tutkimuskysymykseen:

- Mitä löytöeläintalon eläinten hoitaminen merkitsee kehitysvammaiselle henkilölle?
- Tukeeko löytöeläintalon toimintaan osallistuminen kehitysvammaisen aikuisen osallisuutta?



## 2 GREEN CARE KOLMANNEN SEKTORIN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

### 2.1 Green Care ja eläinavusteinen toiminta

”Green Care on luontoon ja maaseutuympäristöön tukeutuvaa toimintaa, jolla edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua”. ”Green Carella tarkoitetaan toimintaa, jossa luontoa, eläimiä, metsää, maa- ja hevostilojen töitä hyödynnetään systemaattisesti ja tavoitteellisesti hoidon, hoivan, kuntoutuksen tai kasvatuksen tukena, Luontohoiva-käsitettä käytetään Etelä-Savossa Green Care -käsitteen sijaan ja rinnalla.” (Green Care...2013.) Soini ym. (2011, 323–326) kuvaavat Green Care -toiminnan ja vaikuttavuuden ydinelementtejä olevan luonto, kokemuksellisuus ja osallisuuden tuntu. Luonto on Green Care -näkökulmassa merkitykseltään moninainen, muutakin kuin konkreettinen luonto. Se voi olla paitsi ympäristö, myös toiminnan kohde tai väline. Se voi tarkoittaa erilaisia luontoelementtejä kuten eläimiä, maisemaa, ääniä tai muuta luontoelementtiin kytkeytyvää. Luonnon todetaan määrittävän yksilöllisin tulkinnoin, sosiaalisen ja kulttuurisen kontekstin kautta. Green Care -palvelujen tuottamisen Soini ym. toteavat edellyttävän ammatillisuutta, tavoitteellisuutta ja pitkäjänteisyyttä sekä vastuullisuutta.

Green Care -termin suomenkielisinä vastineina voidaan käyttää myös vihreää hoivaa ja vihreää voimaa. Vihreä hoiva on sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön alaisuudessa tapahtuvaa toimintaa, jonka tavoitteet liittyvät terapiaan, kuntoutukseen, asiakkaiden elämänlaadun parantamiseen ja omatoimisuuden tukemiseen. Lisäksi se on ulkomailla kytkeytynyt sosiaaliseen työllistämiseen, mille on nähty tarvetta Suomessaakin. Vihreän voiman tavoitteet liittyvät ennaltaehkäiseviin ja terveyttä tukeviin hyvinvointipalveluihin sekä virkistykseen, kasvatukseen, oppimiseen ja voimaantumiseen. (Green Care Finland ry 2013, Green Care/Toimialat.)

Luontohoivaa eri muodoin on käytetty Suomessa jo kauan, vaikka luontohoivan hyödyntäjät eivät tuntisikaan itse käsitettä. Green Care -toiminnassa voi olla kyse joko eläinten tai muiden luonnon elementtien valjastamisesta ihmisen hyvinvoinnin avuksi. Keskitymme tässä opinnäytetyössä eläinavusteiseen luontohoivaan. Toimintamallia on kokeiltu ja käytetään Suomessa usein niin, että asiakkaita tai asiakasryhmiä viedään käymään maatiloilla tai ratsastustalleilla. Luontoa voidaan myös tuoda kaupunki- ja laitospäristöihin (Yli-Viikari ym. 2010). Joissakin vanhusten tai kehitysvammais-

ten palvelutaloissa tai niiden yhteydessä saattaa asua kissoja, koiria tai muita eläimiä. Eräs vapaaehtoisten toimijoiden uusi toimintamuoto on kaverikoirien käyttäminen mm. lasten, vanhusten ja vammaisten luona esimerkiksi laitosympäristöissä (ks. esim. Laatu 2012, 264 ja Kennelliitto 2013). Rajanvetoa luontohoivan ja muun toiminnan välillä on vaikea tehdä ja osittain luontohoiva hakeekin vielä tarkempaa määrittelyä (ks. esim. Korhonen ym. 2011; Laatu 2012; Soini ym. 2011).

Laatu (2012, 255–270) toteaa artikkelissaan lemmikkieläinten voivan ilmentää ihmisten luontosuhdetta eli toimia eräänä yhdyssiteenä ihmisen ja luonnon välillä. Hän tuo esiin lemmikkieläinten moninaisia merkityksiä ihmisten ystävinä, apulaisina, terapeuteina ja mm. ihmistenvälisen vuorovaikutuksen lisääjinä. Lemmikit voivat olla monin tavoin ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin, osallisuuden ja sosiaalisten suhteiden tukena. Esimerkkeinä Laatu mainitsee mm. eristäytymiselle alttiit vanhuksat ja vammaiset, joita lemmikit voivat tukea ihmistenväliseen vuorovaikutukseenkin. Lemmikkieläimet voivat tukea myös ihmisen tarvetta kokea itsensä tarpeelliseksi. Laatu valottaa lemmikkien merkitysten lisäksi myös eläinavusteista toimintaa osa-alueineen sekä näiden roolia sosiaali- ja terveystoiminnasta näkökulmasta. Hän toteaa, että Suomessakin lemmikeillä voisi olla "paljon annettavaa sosiaali- ja terveyspalveluissa" ja että ne jo osittain ehkäisevät näiden tarvetta. Hän kuitenkin huomauttaa, ettei virallinen sosiaali- ja terveysturvajärjestelmä ole "vielä laajemmin tunnistanut ja tunnustanut niiden merkitystä". Sosiaaliturvaa tuottavat eläinavusteiset toiminnot ovat Laadun (mts. 263) kuvaamina seuraavat:

- sairauksien ja niiden aiheuttajien tunnistaminen ja ehkäisy
- psykososiaalinen terapia, kuntoutus, kasvatus ja sosiaalityö
- fyysinen kuntoutus
- henkilökohtainen avustaminen
- etsintätehtävät
- kaveri- ja virkistystoiminta sekä luontoon liittyvä opetustoiminta.

Laatu toteaa, että näiden toteutuksen ammattimaisuus voi vaihdella, mutta huomauttaa myös, ettei kuntouttavan tai terapeutin hyödyn saavuttaminen aina edellytä aiheeseen perehtyneen ihmisen ohjausta (mts. 262–263). Tärkeää on kuitenkin muistaa myös eläinten hyvinvointi ja ihmisen rooli sen edistämässä, mitä Laatu myös tuo esiin muun muassa vertaamalla eläinten hyvinvointia ihmisten hyvinvoinnin ulottu-

vuuksiin (mts. 265–267). Laatu huomauttaa, että eläinten hyödyntämisen lisääminen ihmisten hyvinvoinnin ja onnellisuuden tukena kaipaisi asennemuutosta, mikä auttaisi lisäämään eläinavusteisuuden mahdollisuuksia. Hän tuo esiin erilaisen eläimiin liittyvän yhteistyön ja ideoinnin merkitystä eri sektoreidenkin välillä.

Laadun (mt) eläinavusteisten toimintamuotojen kuvausten lisäksi muun muassa Sempik ym. (2010, 38) kertovat eläinavusteisen Green Care -toiminnan muodoista, joista tämän opinnäytetyön näkökulma on eläinavusteisen toiminnan alueella. Se ei edellytä terveysalan koulutettua henkilöstöä, vaan myös maallikko voi olla mukana toiminnassa. Se ei myöskään ole varsinaista terapiaa, mutta sillä voi olla terapeutin vaikutus. Sempik ym. kuvaavat myös seuraeläinten merkitystä ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. On todettu, että ihminen voi saada sosiaalista tukea myös eläimiltä. Eläimiltä saatu tuki voi korvata puuttuvaa ihmisiltä saatavaa tukea, vapauttaa ihmissuhteen vaatimuksista, parantaa kuntoutumista, auttaa luomaan uudelleen rutiineja sekä täydentää olemassa olevaa ihmistukea. (Mts. 38–39.) Eläinten merkitys iloa ja jaksamista sekä osaltaan myös turvallisuudentunnetta tuovina tulee esiin myös mm. Asumispalvelusäätiön Vertaisarvioinnin turvallisuuskyselytutkimuksen raportissa (Suominen ja Hyvärinen 2013, 40, 76, 82). Sempik ym. (2010, 39) toteavat eläinten vaikuttavan sekä fyysisesti että psyykkisesti. Ne tukevat liikkumista ja fyysistä kuntoa, vähentävät stressiä ja kohentavat henkistä hyvinvointia vahvistaen ihmistä myös psykosomaattisia sairauksia vastaan. Nämä heijastuvat myös Laadun (2012) artikkelissaan esittämiin näkökohtiin.

Cirulli ym. (2011, 342, 343, 345) valottavat eläinavusteista toimintaa erityisesti mielenterveyttä hyödyntävänä interventiona. He tuovat esiin useita eläinten hyötyjä ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Lisäksi eläinten positiivinen vaikutus vuorovaikutukseen ja sosiaalisen integraation kokemukseen tulevat esiin. Eläinavusteinen toiminta tarjoaa motivoivaa, kasvatuksellista tai virkistävää hyötyä ihmisen elämäntilaan. Lisäksi heidän mukaansa eläinavusteista toimintaa voidaan toteuttaa erilaisissa ympäristöissä niin ammattilaisten kuin vapaaehtoistenkin avulla huomioiden eläinten osalta kuitenkin tietyt turvallisuuskriteerit. Eläimet voivat auttaa lasten käytösongelmissa ja mm. tukea sosiaalista integraatiota. Myös muu sosiaalinen ja kognitiivinen tuki ovat mahdollisia.

Tiitola (2012) viittaa tekstissään Green Care Finland ry:n tietoihin kertoessaan eläinavusteisesta kuntoutustoiminnasta. Eläinavusteisen terapian todetaan voivan mahdollistua paitsi aidossa ympäristössä kuten maatilalla, myös hoitolaitoksessa. Eri eläinlajeilla kerrotaan olevan oma vaikutuksensa, mutta tutkimuksissa on todettu "kai-ken eläimen kanssa tapahtuvan positiivisen vuorovaikutuksen" tuovan erilaisia hyötyjä. Se voi vähentää stressiä, laskea verenpainetta ja lisätä kehon mielihyvää tuottavia hormoneja. Eläimen läsnäolon todetaan rauhoittavan ja auttavan käsittelemään tunteita. Eläimen kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen sanotaan olevan suoraa ja aitoa. Lisäksi todetaan, ettei eläin arvioi eikä luokittele ihmisiä. Lisäksi eläinten hoitoon liittyvien toimintojen ja päivittäisrutiinien sanotaan auttavan rytmittämään päivää ja ne voivat myös mahdollistaa onnistumisen tunteita.

Edellä kuvatusta voidaan päätellä eläinten rohkaisevan ja tukevan myös kehitysvammaisia. Eläinten voitaisiin olettaa "ymmärtävän" erilaista vuorovaikutusta ja kommunikointikykyä. Eivätkä eläimet luokittele niitä hoitavia ihmisiä vammaisiin ja eivammaisiin, vaan ottavat ihmisen ja tältä saadun hoivan ja huolenpidon vastaan – oli pa ihminen millainen vain. Siten kehitysvammaisten voidaan olettaa saavan kokea osallisuutta, onnistumisen kokemuksia ja merkityksellisyyttä eläinten hyvinvoinnin edistämisessä.

Kartio (2009, 171) kuvaa Selkokieli- ja vuorovaikutus -projektin ryhmänohjaajien kanssa tekstissään eläinten ja eläinavusteisen toiminnan soveltamista ja merkitystä selkokieliyryhmän toiminnassa. Eläinten läsnäolon todetaan vapauttavan ujoimmankin puhumaan. Paitsi oikeiden eläinten myös eläinaiheisten artikkelien todetaan olevan hyviä. Tämänkin huomion voidaan nähdä perustelevan eläinavusteisuuden hyötyjä myös kehitysvammaisten parissa.

## **2.2 Kolmas sektori ja vapaaehtoistyö**

Hautala ym. (2011, 36) toteaa kolmannen sektorin järjestöineen ja yhdistyksineen tarjoavan osallistumismahdollisuuksia myös niille, jotka eivät voi osallistua kaupalliseen vapaa-ajan toimintaan. Kolmas sektori ja vapaaehtoistyöntekijät voivat osaltaan toimia myös kuntoutuksen toteuttajina, kuten Kettunen ym. (2002, 31) viittaavat. Hyypä (2002) tuo esiin kolmannen sektorin ja vapaaehtoisuuden merkityksiä kansalaisuuden, vuorovaikutuksen, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden eli ns. sosiaalisen pääoman

rakentajina. Korhonen ym. (2011, 29) viittaavat julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyön korostuvan myös sosiaalialan näkökulmasta. He arvioivat ennaltaehkäisevän ja hyvinvointia ylläpitävän toiminnan kuten mm. kuntouttavan työn roolin vahvistuvan. Myös Soini ym. (2011, 329) ja Laatu (2012) tuovat esiin yhteistyön ja mm. eläinten hyödyntämisen mahdollisuuksien tarkastelun. Eläinavusteinen toiminta kytkeytyy myös pitkälti yksityisen tai kolmannen sektorin alueille: julkinen sektori ei juuri toteuta eläinavusteista toimintaa, mutta osaltaan hyötyy siitä, kuten Laatu (mts. 267) tuo esiin. Laatu peräänkuulutti uusia yhteistyömalleja ja mahdollisuuksia eläinten hyödyntämiseen hyvinvoinnin tueksi.

Tämän opinnäytetyön viitekehys, Green Care ja eläinavusteinen toiminta, voidaan nähdä kolmannen sektorin ja vapaaehtoistyön kontekstissa myös vahvemmin ympäristö- ja ekologianäkökulmasta. Ylönen ja Litmanen (2010, 74–82) esittelevät ympäristösosiologista toimijaverkkoteoriaa, joka kuvaa mm. erilaisia yksilöiden, ympäristön ja luonnon sekä yhteiskunnan eri rakenteiden ja toimijoiden sidoksia erilaisiksi verkostoiksi. Näissä ilmenevät erilaiset toimijat, ympäristöön vaikuttava toiminta ja ympäristöön suhtautuminen. Ylönen ja Litmanen nostavat esiin sen, että ihmisten mahdollisuuksiin toimia ympäristön puolesta vaikuttaa muun muassa jako asiantuntijoihin ja maallikoihin. Tätä toimijaverkkojen ja ympäristön puolesta toimimista voitaisiin tarkastella myös eläintensuojelun ja löytöeläinten sekä kolmannen sektorin ja erilaisten vapaaehtoistyöntekijöiden muodostamana verkkona.

Hyypä (2013) valottaa teoksessaan mm. kulttuurin ulottuvuuksia, merkityksiä ja osallistumismuotoja. Hän kuvaa kulttuuria elämisen normina ja elämäntapana ja toteaa sen sisältävän myös yhteiskunnan normit, arvot ja käytännöt. Kulttuuri voi olla myös mm. jonkin tietyn ryhmän kulttuuria. Hyypä huomauttaa fyysiseltä toimintakyvyltään rajoitteistenkin henkilöiden voivan harrastaa kulttuuria ja osallistua kulttuuritilaisuuksiin. Hän nostaa esiin myös vapaaehtoisen kulttuurityön, joka viittaa esimerkiksi erilaiseen vapaaehtoistyöhön ja järjestötoimintaan. Hän sanoo tutkimusten osoittavan vapaaehtoistyön hyötyjä osallistujan terveyteen ja hyvinvointiin. Hyypän mukaan vapaaehtoistyö sekä vapaa-ajan harrastustoiminta "virkistää, vaikuttaa myönteisesti mielialaan, lisää terveitä elinvuosia ja pidentää elinikää". (Mts. 7–8, 16, 86–89).

Kolmannen sektorin vapaaehtoisen toiminnan merkitys hyvinvoinnille perustuu Hyypän (2002, 73) mukaan myös "kansalaistoiminnan kasvattamaan sosiaaliseen pää-

omaan ja siinä erityisesti ihmisten keskinäiseen luottamukseen". Yhteisöllisyys eli sosiaalinen pääoma voi vaikuttaa positiivisesti terveyteen ja hyvinvointiin mahdollistaessaan mm. sosiaalista tukea (mts. 60–62). Hyypä toteaa, etteivät monet edes huomaa tekevänsä vapaaehtoistyötä, koska se on hänen mukaansa niin itsestään selvää. Vapaaehtoistyö voi lisäksi tuoda elämään erilaista sisältöä kuin palkkatyö. (Hyypä 2013, 86–89.) Hyypä (2002 ja 2013) tuo esiin myös kulttuuritoimintaan osallistumisen sosiaalisen ulottuvuuden: se luo vuorovaikutusta ja verkostoja.

Hyypän (2002 ja 2013) kuvaamien kulttuuri-, osallistumis- ja vapaaehtoisnäkökulmien voidaan nähdä kattavan myös eläinsuojelutoimintaan osallistumisen. Niitä voidaan heijastaa myös eläinavusteiseen toimintaan: esimerkiksi Cirulli ym. (2011, 343) toteavat vapaaehtoistenkin voivan toimia erilaisissa ympäristöissä eläinavusteisessa toiminnassa. Tämän opinnäytetyön näkökulmasta voidaan nähdä kehitysvammaisen aikuisen osallistuminen löytöeläintalon toimintaan niin harrastuksena kuin vapaaehtoisuutena. Hän toimisi itse vapaaehtoisena eläinten parissa näiden hyvinvoinnin edistäjänä saaden näistä mahdollisesti tukea omalle hyvinvoinnilleen ja toimintakyvyilleen. Eläinavusteisuus voisi siten toteutua aidossa toiminnassa ja ympäristössä, kolmatta sektoria hyödyttäen ilman erillistä järjestämistä.

Jyväskylän yliopiston Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaalissa (2013) Konttinen ja Pyykkönen kuvaavat kolmannen sektorin ja ns. uuden kolmannen sektorin käsitteitä. Kolmannen sektorin perinteisessä voittoa tavoittelemattomassa, vapaaehtoistyöhön ja ei-kilpailevaan toimintaan perustuvassa olemuksessa, on alettu havaita muutosten mahdollisuuksia. Kolmas sektori voisi mm. osaltaan nousta vahvemmin palvelutuottajaksi, työllistäjäksi ja korvaamaan julkisia palveluja. Käsite *uusi kolmas sektori* kuvaa entistä kolmatta sektoria vahvemmin taloudellista tuottavuutta, kilpailullista, palvelutuotantoon ja myyntiin osallistuvaa, palkallista asiantuntijatyövoimaakin työllistävää yhteiskunnan toimijaa.

Pessi (2011) tuo artikkelissaan esiin vapaaehtoistoiminnan olemusta, arvoja, merkityksiä ja ulottuvuuksia. Hän sanoo vapaaehtoistoiminnan olevan olennaisesti sosiaalista, yhdessä tehtävää toimintaa. Siinä korostuu myös yksilön subjektirooli ja -kokemus, sosiaalisten suhteiden luominen ja sosiaalinen vuorovaikutus. Toisaalta artikkelista käy esiin myös se, että vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiivina voi olla tiettyjen arvojen – kuten välittämisen – puolesta puhuminen. Pessi esittää myös kansalais-

yhteiskunnan arvopohjaa rakentaviksi aktiivisuuden, valmiuden toimia yhteisten tärkeiden asioiden eteen sekä välittämisen. Pessi huomauttaa kuitenkin myös yhteiskunnan marginaaliin jäävien ryhmien olevan muita vähemmän mukana aktiivisessa järjestö- ja vapaaehtoistoiminnassa.

Keränen ym. (2001, 21–25) kuvaavat myös kansalaisyhteiskunnan, kolmannen sektorin kuten järjestöjen ja yhdistysten sekä mm. vapaaehtoistoiminnan yhteyttä. Heidän esityksensä perusteella kansalaisyhteiskunnassa voidaan nähdä osallisuus, yhteisöllisyys, mahdollisuus luoda sosiaalista turvaverkkoa, vaikuttaa sekä saada vertaistukea. Eräänä huomiona Keränen ym. mainitsevat vapaaehtoisen toiminnan näkökulman, jossa julkiset palvelut korvaisikin esimerkiksi kolmannen sektorin yhteisöjen toiminta.

Kolmas sektori ja vapaaehtoistyö ympäristöineen ja mahdolluuksineen julkisten palvelujen täydentäjinä ja tukijoina voivat kenties saada tulevaisuudessa nykyistä vahvemman roolin. Esimerkiksi kehitysvammaisten asumiseen, työhön ja vapaa-aikaan sekä yleensä osallisuuteen liittyvät kysymykset ovat olleet esillä. Edellä käsiteltyyn heijastaen voidaan kysyä, mitä kolmas sektori ja vapaaehtoistyö voisivat tuoda kehitysvammaisen arkeen, ja mitä hän ehkä voisi tuoda niille? Moni kehitysvammainenkin voi olla eläinrakas ja kiinnostunut toiminnasta eläinten parissa. Toimintakyky on yksilöllistä, joten kehitysvammaisuuden ei automaattisesti ja itsestään selvänä haittana pitäisi estää osallistumisen mahdollisuuksia. Huomionarvoisen vastauksen kysymykseen löytöeläintalon vapaaehtoistyön edellytyksistä antoi YLE Radio Suomen Etelä-Savon Radion haastattelema löytöeläintalon vapaaehtoistyöntekijä (Natunen 2013). Hän totesi, että täysi-ikäisyyden lisäksi ei oikeastaan muita edellytyksiä ole: tehtävät voi oppia työskentelemällä ja apua saa tarvittaessa. Tältä osin siis myös riittävän toimintakykyinen kehitysvammainen voisi toimia löytöeläintalossa vapaaehtoisena.

### **2.3 Löytöeläintalotoiminta**

Löytöeläintalon sijoittuminen luontohoivan alueelle voidaan perustella muun muassa eläinavusteisuuden näkökulmasta. Niin koti- kuin lemmikkieläimiäkin hyödynnetään luontohoivan piirissä eri tavoin. Myös löytöeläinten mahdollista kytköstä eläinavusteisuuteen ja siten myös luontohoivan alueille voidaan selvittää. Löytöeläintalotoimintaa tarkastellaan tässä opinnäytetyössä eläinavusteisuuden ulottuvuutena.

Eläimet kuuluvat sekä luontoon että kaupunkiympäristöön. Monenlaiset lemmikkieläimet ilahduttavat ja tukevat ihmisiä tuoden arkeen niin seuraa, hoivattavaa, hellittävää ja ehkäpä näyttelyissä näytettävääkin. Toisinaan lemmikkejä päätyy myös löytöeläintaloihin, joissa jotkut eläimet saattavat viettää pitkiäkin ajanjaksoja. Osassa löytöeläintaloista järjestetään säännöllisiä vierailupäiviä yleisölle. Joillekin ihmisille löytöeläintalo voi olla ainoa paikka, jossa pääsee lähelle eläimiä: katselemaan, koskettamaan, hellimään ja hoivaamaan niitä. Kaikki eivät syystä tai toisesta voi ottaa omaa lemmikkieläintä. Jotkut käyvät löytöeläintaloissa vain silloin tällöin ilokseen, jotkut vapaaehtoistyönään tai esimerkiksi TE-toimiston kautta työllistettynä. Joillekin löytöeläintalo voi olla pikemmin harrastus kuin vapaaehtoistyö. Mitä se voisi olla kehitysvammaiselle aikuiselle ja miten se ilmenisi Green Caren eläinavusteisuuden sekä osallisuuden näkökulmasta?

Turunen (2011, 160, 180, 181, 186) sanoo lemmikillä yleensä tarkoitettavan "eläintä, jonka ihmiset ovat varta vasten ottaneet huostaansa, ruokkiakseen ja huoltaakseen". Turunen kritisoi teoksessaan nykyihmisten lemmikkieläintenpitoa eri näkökulmista. Kritiikissä tulee esiin esimerkiksi lemmikkeihin suunnattu hoivavietti, jota Turunen kohdistaisi mieluummin ihmissuhteiden ja luonnonolojen parantamiseen sekä luonnosta nauttimiseen. Hän pohtiikin esipuheessaan lemmikkiharrastuksen suosion vaikutusta vähentyneeseen kiinnostukseen oikeasta luonnosta. Hän sanoo lemmikkieläinharrastuksen sisäistyneen kulttuuriimme perinteiden lisäksi "nykyisin enemmänkin mainonnan myötävaikutuksella", ja että "lemmikit ovat selvästi omien tarpeidemme tyydyttämistä varten". Hän kritisoi lemmikkibisnestä ja lemmikkiriippuvuutta, mutta viittaa myös kaupungistumisen myötä yhä kasvavaan ihmisten yksinäisyyteen ja toisaalta lemmikkien antamaan kaveruuteen. Hän kuitenkin huomauttaa, ettei kaikkien kuitenkaan tarvitse omistaa lemmikkiä, vaan hänen mukaansa "yhtä hauskaa on ulkoilla tuttavien koiraa". Jälkimmäinen huomio "kaverin koirasta" tulikin esiin myös muun muassa Asumispalvelusäätiön raportissa (Suominen & Hyvärinen 2013).

Turusen näkökulmaan voidaan nähdä liittyvän myös eläinten kaltoinkohtelun ja hylkäämisen vaikutukset ja vaatimukset. Yhteiskunnassa tarvitaan myös eläintensuojelua ja sen toteuttajia kuten eläinsuojeluyhdistystä ja löytöeläintaloja. Eläinten ja lemmikkieläinten merkityksiä nykyihmiselle sekä yhteiskunnan osasina eri yhteyksissä valottaa sosiologian näkökulmasta myös Tuomivaara (2010, 115–142).



Turusen kritiikkiin ja näkökulmiin peilaten voidaan pohtia kehitysvammaisten aikuisten mahdollisuuksia lemmikkieläinharrastukseen ja oman lemmikkieläimen hankintaan. Kaikilla ei ole mahdollisuutta ottaa omaa lemmikkiä eikä heillä välttämättä ole sellaisia tuttavuuksia, joiden lemmikkejä he voisivat halutessaan hoitaa. Voidaan kuitenkin olettaa, että moni kehitysvammaisenkin olisi kiinnostunut toimimaan eläinten parissa ja hoivaamaan lemmikkieläintä. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voitaisiin pohtia kaupunkiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia toimia eläinten parissa. Eräs tällainen paikka voisi olla löytöeläintalo. Sen toimintaan osallistuminen tarjoaisi mahdollisuuden hoitaa eläimiä, harrastaa ja tehdä vapaaehtoistyötä sekä toimia osaltaan eläinten hyvinvoinnin tukena. Suomessa on noin kaksisataa löytöeläintaloa, joista suurimman osan todetaan olevan yksityisiä liikeyrityksiä, ja eläinsuojeluyhdistysten puolestaan toimivan pääosin vapaaehtoisvoimin ja hankkivan varansa itse (Keinänen 2012,7).

Vaikka luontohoivan lähtökohtana on ihmisten elämänlaadun lisääminen, täytyy samalla ehdottomasti ottaa huomioon myös eläinten hyvä kohtelu ja hyvinvointi, kuten Laatu (2012) huomautti. Kutakin eläinlajia tulee kohdella lajille sopivalla tavalla. Eläinsuojelu määrittää siten, että eläimiä tulee suojella ”parhaalla mahdollisella tavalla kivulta, kärsimykseltä ja tuskalta” sekä ”edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua” (Eläinsuojelulaki 247/1996, 1§).

## **2.4 Kissat ja löytöeläintalo eläinavusteisen toiminnan keskiössä**

”Kissa edustaa kaksinaisuutta, sitoutumista perheeseen ja samalla täydellistä vapautta ja kykyä tehdä sitä, mikä tuottaa itselle mielihyvää. Kissa kiittää auttajaansa, mutta syrjii sellaista, joka ei tuo sille mitään hyvää tai iloa.” (Wahlström 2006, 93.)

Leppäsen (2012, 29–30) artikkelissa kerrotaan vanhusten parissa ”työskentelevästä” Esko-nimisestä kissasta, jota kyseisen hoitoyksikön hoitajat artikkelin mukaan kutsuvat tassuterapeutiksi. Kissalla on ollut positiivisia vaikutuksia asukkaiden arkeen ja mm. muisti- ja reagoitokykyyn. Asukkaat ovat olleet tarkkoja kissan hyvinvoinnista, ja kissa on virkistänyt asukkaita. Eläimen vaikutusta verrataan musiikkiin ja sen todetaan koskettavan dementoitunutta ihmistä ”eri reittiä kuin sanat tai ihmisen rationaalinen toiminta”. Kissan kerrotaan myös mm. rauhoittavan tilanteita. Musiikin sanotaan toimivan samalla tavalla.

Artikkelissa viitataan tassuterapialla olevan tieteellistä tukea (mts. 30): "Monien tutkimusten mukaan ihmiset, joilla on lemmikki, käyvät harvemmin lääkärillä, heillä on vähemmän sydänsairauksia ja he elävät pitempään kuin muut. Koiran hellimisen ja koiralle puhumisen on todettu vähentävän stressiä, saavan aikaan turvallisuuden tunnetta, lievittävän kipua, nopeuttavan paranemista ja virkistävän dementoituneita. (Hart 1995)."

Suomen eläinsuojeluyhdistysten viestintäpäällikkö Maria Blomster (Keinänen 2012, 7) toteaa kaikkien neljäkymmenen jäsenyhdistyksen työssä korostuvan "kissojen kärsimyksen lieventäminen". Ylikorpi (2013, 316–318, 330–332, 373–375) sanoo kissojen olevan löytöeläintalojen runsaslukuisin eläinryhmä, mikä hänen mukaansa edellyttäisi kissojen käyttäytymisen ja erityistarpeiden tuntemusta. Hän huomauttaa myös mm. vieraiden ihmisten voivan stressata kissoja, ja että kissat voivat luontaisesti pyrkiä välttämään heitä. Virikkeiden ja seuran merkitys kissan hyvinvoinnille korostuu hoitojakson pitkittymisen myötä. Toisaalta Ylikorpi (2012, 10–11) korostaa kissan aktiivisen arjen merkitystä sekä kissan totuttamista erilaisiin ihmisiin ja eläimiin, käsitteelyyn, ääniin, ärsykkeisiin ja tilanteisiin. Hänen mukaansa "eri-ikäisiä, -kokoisia ja muillakin tavoin erilaisia ihmisiä voi pyytää silloin tällöin leikkimään tai seurustelemaan kissan kanssa sen ehdoilla". Hän huomauttaa, etteivät pelkät lelut riitä kissan leikittäjiksi vaan edellyttää omistajan aktiivista osallistumista. Ylikorpi (2013, 373–375) painottaa kissojen parissa toimivien henkilöiden perehdyttämisestä sairauksia ennaltaehkäiseviin toimiin: kaikkien tulisi myös tiedostaa roolinsa mahdollisena kissojen tartuntojen välittäjinä.

Ylikorpi epäilee, että runsaan eläinmäärän myötä henkilöstöllä ei enää puhtaanapitotyön lisäksi riitä aikaa eläinten henkisestä hyvinvoinnista ja virikkeistä huolehtimiseen (mts. 375). Ylikorpi toteaa kissan oppivan odottamaan positiivisia tapahtumia: ruokinta- ja hoitotoimien lisäksi mm. leikki- ja seurusteluhetket tulisi liittää päivittäiseen aikatauluun. Hän suosittelee kissan kanssa seurustelua myös muulloin kuin pakollisten toimien aikana, jos kissa siitä pitää tai muutoin selvästi hyötyy. Ihmiseen sosiaalistuneen ja ihmistä pelkäämättömän kissan kanssa tulisi seurustella päivittäin. Ylikorpi nostaa esiin yksilöllisesti suunnitellun virikkeellisuuden ja mm. omahoitajan roolin kissojen tuntemuksessa. Hän laskee löytöeläintalon kapasiteettia kissayksilöä kohti ja toteaa perushoitoon eli ruokintaan ja puhtaanapitoon varattavan kissalle noin 15 minuuttia päivässä. Tämän lisäksi tulisi vielä seurustella ja aikaa saattaa kulua muihinkin

toimenpiteisiin, joten kokonaisajaksi Ylikorpi laskee noin 20 minuuttia päivässä kissaa kohti. Mikäli hoidossa on viisikymmentä kissaa, aikaa kuluisi Ylikorven mukaan 17 tuntia päivässä, minkä lisäksi tulisivat toimistotyöt. Näin viisikymmentä kissaa edellyttäisi Ylikorven mukaan kolme täysipäiväistä hoitajaa. Hän toteaa kissojen ja henkilöstön sairastelujen voivan aiheuttaa suuria ongelmia. (Mts. 332–334, 377.)

Ylikorven näkemyksiä kissojen aktivoinnista, sosiaalistamisesta ja löytöeläintalon kissanhoidon edellytyksistä voidaan heijastaa tähän tapaustutkimukseen. Niihin liittyen voidaan pohtia kehitysvammaisten aikuisten mahdollisuuksia osallistua löytöeläintalon arkisiin askareisiin, eläinten hyvinvoinnin tukemiseen, hoitoon ja virikkeellistämiseen. Toimintakyvyltään soveltuvat ja eläinten parissa toimimisesta kiinnostuneet henkilöt voisivat olla avuksi.

### **3 KEHITYSVAMMAISET AKTIIVISINA YKSILOINÄ JA KUNTOUTTAVAN TYÖN ASIAKASRYHMÄNÄ**

#### **3.1 Kehitysvammaiset aikuiset**

Wiman (2007, 81–82, 85–86, 88–89) huomauttaa kuntoutuksen ihmiskuvaan peilaten vammaisten perustarpeiden olevan samat kuin muillakin ja mainitsee näistä ensimmäisen olevan pyrkimys elää itse omaa elämäänsä ja tehdä siitä mielekäs. Hän kuvaa myös nykynäkemyksiä vammaisuuden ja ympäristön suhteesta ja merkityksistä: nykyisin huomio kiinnittyy ympäristön esteisiin, niiden tuomiin haittoihin sekä toisaalta mahdollisuuksiin ja ihmisten yhdenvertaisuuteen. Korostuneena periaatteena, vammaispoliittisena missiona on Wimanin esityksen mukaan mahdollistaa mm. ihmisen mielekäs, itsenäinen ja omaehtoinen elämä, tasavertainen ja täysi osallisuus yhteiskunnassa, esteettömyys, kuntoutumismahdollisuudet ja tukipalvelut. Tavoitteissa kuvastuvat siten erilaiset tuki- ja kuntoutustoimenpiteet yhdenvertaisuuden ja esteettömyyden saavuttamiseksi. Wiman tuo esiin myös sosiaalisen kuntoutuksen, joka liittyy vahvasti esimerkiksi juuri osallistumiseen, esteettömyyteen, vuorovaikutukseen, palveluihin ja mm. asenteisiin. Kuntoutuksen tulee hänen mukaansa kohdistua sekä fyysiseen että sosiaaliseen toimintaympäristöön, jotta osallistumisen esteet voisivat mataltua. Hän toteaa yksilön sosiaalisen kuntoutumisen voivan tapahtua vain tämän sosiaalisessa ympäristössä, jonka myös tulee kuntoutua eli muuttua mahdollistaakseen vammaisen ihmisen tasavertaisen osallistumisen. Lisäksi hän kuvaa sosiaalisen kun-

toutumisen tarkoittavan ihmisen sovittamista ympäristöönsä ja ympäristön sovittamista ihmisten erilaisuuteen. (Mt.) Molander (1992, 30–31) huomauttaa ympäristöllä ja asenteilla olevan merkitystä vammaisen ihmisen toimintakykyyn ja mahdollisuuksiin. Ympäristöä ja asenteita tulisi muuttaa vammaista tukeviksi. Myös esimerkiksi Kaski ym. (2012, 321–322) tuovat esiin kehitysvammaisten oikeuden mielekkääseen ja iänmukaista elämäntyyliä tukevaan toimintaan.

Seppälä (2008, 507–508) toteaa, että "henkilön kehitysvammaisuuteen liittyviä haittoja ja rajoituksia tulee tarkastella suhteessa hänen ikävaiheeseensa ja niihin sosiaalisiin ja kulttuurisiin kehitystehtäviin, mitä siihen normaalisti kuuluu". Tähän määritelmään heijastuu Seppälän esityksessä elämänkaariajattelu. Mehtäläinen ja Taipale (2001, 114, 118) toteavat aikuisuuden ulottuvuuksiin kuuluvan itsemääräämisoikeuden lisäksi "liittyminen erilaisiin yhteisöihin, kokemus osallisuudesta ja oman panoksen antamisesta myös yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi". Aikuisuuteen liittyy muutostavoitteista toimintaa kuten opiskelua, työtä, harrastuksia ja osallistumista järjestö- ja kansalaistoimintaan. Mehtäläinen ja Taipale huomauttavat myös vammaisten aikuisten haluavan muiden aikuisten tavoin "toimia omilla ehdoillaan", ja että "oppiminen on kiinnostavaa vain, jos sillä on käyttöä todellisessa elämässä".

Ladonlahti (2001, 18, 34) toteaa aikuisten vammaisten yhteisöön liittymisen tavoitteen tuoneen haasteita sekä yksilöille että yhteiskunnalle. Hänen mukaansa itsestä huolehtimisen, vuorovaikutustaitojen ja lähiympäristössä liikkumisen opetteleminen systemaattisesti ohjattuna on jo osa aikuisten kehitysvammaisten arkea. Lehtinen (2001) viittaa artikkelissaan yksilöllisyyteen, kansalaisuuteen ja täysivaltaistamiseen, huomauttaen vammaisten yhtäläisistä toiminnan ja elämisen oikeuksista muiden kanssa. Hän sanoo aikuiskasvatuksen nyky näkökulmissa korostuvan ympäristöjen, arkipäivän tilanteiden ja arjen taitojen itseohjattu oppiminen. Hän korostaa, että aikuisten kohdalla tulisi kehittää oppimismuotoja, "jotka kumpuavat ihmisen omista kokemuksista ja liittyvät läheisesti heidän arkielämäänsä". (Mts. 61–62.) Tästä näkökulmasta voidaan pohtia myös eläinavusteisen toiminnan mahdollisuuksia esimerkiksi kehitysvammaisten aikuisten oppimisen ja arjen tukena jossakin aidossa eläinympäristössä.

Seppälä (2008, 508) huomauttaa henkilön asuin- ja toimintaympäristön merkityksestä toimintakykyyn ja sen rajoituksiin. Hän toteaa kehitysvammaisen henkilön voivan "olla hyvinkin toimintakykyinen omassa tutussa ympäristössään ja tuttujen ihmisten

yhteisössä, mutta rajoitukset voivat olla merkittäviä tämän elämänpiirin ja kulttuurin ulkopuolella". Toisaalta Seppälä huomauttaa, etteivät kaikki henkilön toimintakyvyn rajoitukset johdu kehitysvammaisuudesta. Hän myös korostaa yksilön vahvuuksien kartoittamista. Mahdollisimman tarkka toimintakyvyn määrittäminen auttaa kartoittamaan yksilöllisiä palvelutarpeita ja tukitoimia. Seppälä sanoo myös kehitysvammaisen toimintakyvyn yleensä kohenevan "tarkoituksenmukaisten, riittävän pitkäjänteisten ja yksilöllisten tukitoimien avulla".

Seppälä (mts. 508–509) kuvaa tukipalvelujen tavoitteina olevan mm. "kehitysvammaisen jokapäiväiseen elämään liittyvien iänmukaisten roolien ja toimintojen mahdollisimman hyvä hallinta". Tämä tarkoittaa yksilön toimintakyvyn vahvistamista tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan, asuin- ja toimintaympäristön muuttamista helpommin hallittavaksi sekä muiden tarpeellisten tukipalvelujen järjestämistä. Kuntoutus liittyy Seppälän mukaan "lähinnä" toimintakyvyn vahvistamisen alueille. Se on hänen mukaansa lisäksi "vain osa" kehitysvammaisen tai tämän perheen tarvitsemista hyvään elämään tähtäävistä palveluista. On kuitenkin huomattava myös muiden toimintamuotojen kuin kuntoutustoimenpiteiden merkitys. Seppälä viittaakin edellä mainittuun elämäнкаariajatteluun ja huomauttaa palvelutarpeiden kokonaisvaltaisesta arvioinnista elämäнкаaren eri vaiheissa.

Seppälä (mts. 509–510) kuvaa kehitysvammaisen kuntoutuksen olevan yhdistelmä lähiyhteisölle annettavasta ohjauksesta ja konsultaatiosta sekä yksilökuntoutuksesta. Lisäksi Seppälä sanoo kehitysvammaisen oppimisen olevan "kokonaisvaltaisempaa ja toiminnallisempaa kuin muilla ihmisillä", vaativan enemmän toistokertoja samanikäisiin verrattuna ja vaativan siten myös aikaa. Ohjeiden antamiseen toiminnalliset menetelmät ovat ensisijaisia. Lisäksi on tärkeä osata tulkita kehitysvammaisen henkilön ilmaisua ja käyttäytymistä (esimerkiksi väsymyksen ilmenemistä). Motivointi, rohkaiseminen ja myönteinen palaute ovat tärkeitä työskentelyvireen ylläpitämiseksi. Lehtinen (2001, 63–65) korostaa kehitysvammaisten aikuiskasvatukseen liittyvässä artikkelissaan arkipäivän oppimisen, ympäristön ja sosiaalisen tuen merkitystä ihmisillä, joilla on oppimisvaikeuksia.

Aikuisten kehitysvammaisten kuntoutuksen arvolähtökohdiksi Seppälä toteaa tasa-arvon, osallistumisen ja yksilön voimaantumisen (2008, 516, 517, 520). Näiden arvojen myötä kuntoutuksella voidaan vahvistaa psykososiaalista toimintakykyä ja elä-

mänhallintataitoja. Tuen ja kuntoutuksen tarpeita tulisi arvioida eri elämänvaiheiden mukaan. Lehtisen (2001, 65) mukaan keskeistä tukeen liittyen on se, että "tuki on tuettavan itsensä määrittämää, hänen omiin tarpeisiinsa kohdistuvaa apua". Ikääntymisen myötä toimintakykyyn voi tulla muutoksia, mutta Seppälän mielestä joidenkin alueiden asteittaiset heikentymiset eivät kuitenkaan estä aktiivista osallistumista tai hyvää elämänlaatua. Ikääntymiseen liittyvät toimintakyvyn muutokset tulisi erottaa esimerkiksi sairauksista johtuvista syistä. Ikääntymisprosessiin Seppälä muistuttaa vaikuttavan sekä biologiset, psykologiset että sosiaaliset tekijät. Elämänlaadun turvaaminen korostuu etenkin siinä vaiheessa, kun toimintakykyä ei enää voida edistää. Myös ikääntyneelle kehitysvammaiselle tärkeitä ovat fyysinen hyvinvointi sekä "mahdollisuus omalle ikävaiheelle ominaiseen elämänmuotoon ja asemaan yhteisössä". Tähän liittyen erityisen tärkeäksi elämänlaadun kannalta Seppälä mainitsee mielekkään iänmukaisen sosiaalisen roolin asuinyhteisössä. (Seppälä 2008, 517, 520.)

Matikka (2001, 29–36, 44, 64, 75) tuo kehitysvammaisten aikuisten elämänlaatua käsittelevässä väitöskirjassaan esiin mm. elämänlaadun käsitteeseen, harrastuksiin, työhön ja sosiaaliseen tukeen liittyviä huomioita. Elämänlaadun käsitteelle ja mittareille on useita määritelmiä, joista Matikan kuvauksissa nousevat esiin mm. yksilön osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet elämässään, ympäristön ja sosiaalisen tuen merkitykset. Matikka toteaa kehitysvammaisten elämänlaadun tutkimuksissa käyneen esiin, että heidän elämänlaatunsa on sosiaalisesti rakentunut ja sidoksissa palvelujen muutoksiin. Hän huomauttaa kehitysvammaisten elämän kokemuksellisuuden olevan rajallista verrattuna vammattomiin, koska he eivät yleensä käy palkkatyössä eikä heillä siten ole paljon rahaa käytettäväksi matkusteluun ja kulttuuritapahtumiin. Launonen (2003, 149) huomauttaa, että kehitysvammaisten aikuisten elämänlaadun kohentamiseen sekä mielekkäiden opiskelu-, työ- ja harrastusvaihtoehtojen kehittämiseen on kiinnitetty huomiota. Erilaisia maksuttomia osallistumis-, virkistymis- ja elämysmahdollisuuksia voidaan pyrkiä kartoittamaan ennakkoluulottomasti eri tahoja hyödyttävästä näkökulmasta. Samoin tähän liittyen voidaan pohtia erilaisten harrastusten, työskentelymuotojen ja -ympäristöjen merkitystä kehitysvammaisen elämänlaadun rakentumisessa. Eräs mahdollisuus voisi olla eläinsuojeluyhdistysten löytöeläintalojen toimintaan osallistuminen vuorovaikutuksen, sosiaalisen tuen ja osallisuuden tukena.

Sosiaalisen tuen merkityksen harrastuksiin osallistumisessa voidaan nähdä ilmenevän esimerkiksi siinä, osallistutaanko yksin vai yhdessä jonkun kanssa. Tämän tuo esiin

Matikka (1994, 28) kuvatessaan erästä tutkimusta, jossa kehitysvammaisilla oli ollut runsaasti vapaa-ajan toimintaa. Kuitenkin toiminnan itsenäisen toteutuksen aste oli ollut sidoksissa siihen, oliko mukana joku toinen henkilö kuten ystävä tai jokin varsinaisesti kyseistä tarkoitusta varten mukana oleva henkilö, esimerkiksi henkilöstön edustaja. Matikka (2001, 71) kertoo myös nuorten osallistuneen aktiviteetteihin vanhempia enemmän. Tämä havainto lienee yleinen myös vammattoman väestönosan kohdalla, vaikka usein tosin todetaankin kiireiden ja harrastusten alkavan eritoten vasta eläkeiässä. Kehitysvammaisen henkilön arjen sujumiseen ja toimintamahdollisuuksiin voi vaikuttaa paljon, minkä ikäinen hän on ja toisaalta, millaista sosiaalista tukea hän saa.

Suikkanen ja Piirainen (1995, 188–197) valottavat kuntoutujaa asiakkaana, kuluttajana ja kansalaisena. Myös kehitysvammaisella on oikeus näihin rooleihin. Suikkanen ja Piirainen viittaavat sosiaalisen kansalaisuuden näkökulman määrittävän myös mm. ihmisen perushyvinvointiin ja elämänlaatuun liittyviä tekijöitä. Nyky-yhteiskunnan ja kuntoutuksen asenteisiin ja näkemyksiin liittyy heidän huomionsa siitä, että esimerkiksi kehitysvammaisen nähdään kehitysvammaisena *ihmisenä*, jolloin huomio kiinnitetään enemmän yksilöön kuin vammaisuuteen. Jälkimmäisen huomion voidaankin todeta kuvastavan vammaisen ihmisen yksilöllisyyttä yksilöllisine resursseineen, tarpeineen, tavoitteineen ja mahdollisuuksineen.

Kehitysvammaiset ihmiset ovat yksilöitä erilaisissa rooleissaan kuten muutkin ihmiset, ja siten myös kuntoutuksen tarpeet, tavoitteet ja mahdollisuudet ovat yksilöllisiä. Nykyinen kuntoutuksen näkökulma kiinnittää huomionsa yksilöön ja hänen oikeuksiinsa ja asiantuntijuuteensa sekä ympäristöön ja sen esteiden poistamiseen. Edellä käsiteltyihin huomioihin heijastaen voidaan kysyä, miten yksilöllisyys, yksilölliset valinnat ja esteettömyys käytännössä toteutuvat, millaisia toimintaympäristöjä kehitysvammaisen yksilön arkeen sisältyy ja miten hän voi ympäristöihinsä ja toimintamuotoihinsa vaikuttaa. Mikä ja miten voi tukea kehitysvammaisen aikuisen oman arjen rakentamista, voimaantumista ja osallisuutta?

### 3.2 Osallisuus ja voimaantuminen

Kuntoutuksessa puhutaan nykyään paljon sosiaalisesta osallisuudesta, jolla tarkoitetaan ihmisten mahdollisuutta osallistua arkipäivässään erilaisten ihmisten, organisaati-

oiden tai rakenteiden toimintaan (Järvikoski & Härkäpää 2011, 147, 151). Osallisuuden vaikutuksia voidaan tarkastella mikro-, meso- ja makrotasolla. Osallisuus liittyy ihmisen arkielämän kaikkiin osa-alueisiin perheestä ja lähiyhteisön verkostoista, koulutuksesta ja työelämästä aina kansalaisoikeuksien toteutumiseen asti. Järvikoski ja Härkäpää asettavat tavoitteiksi ihmisten erilaisuuden ja yksilöllisyyden hyväksymisen. Hautala ym. (2011, 30–34) kuvaukset ympäristön sosiokulttuurisesta näkökulmasta sekä ihmisen toiminnallisuudesta yksilön, ympäristön ja toiminnan muodostamana kokonaisuutena voidaan nähdä osallisuuden käsitteen kontekstissa. Yksilön osallisuus on vuorovaikutusta ja toimintaa sosiokulttuurisessa ympäristössä, jossa vaikuttavat niin ihmissuhteet, luonnon ja rakennetun ympäristön elementit sekä arvot ja asenteet (vrt. mt.). Salonen (2012, 142–143) korostaa ihmisten arjen ympäristöissä tapahtuvien kohtaamisten ja vuorovaikutuksen merkitystä osallisuutta ja voimaantumista tukevana. Salonen toteaa oman äänen kuulumisen toimivan osallisuuden käyttövoimana yksilön arkisissa vuorovaikutteisissa yhteisöissä.

Ihmisen hyvinvointiin ja kuntoutumiseen liittyy vahvasti voimaantumisen käsite. Englanninkielisen käsitteen *empowerment* suomenkielisistä vastineista tässä opinnäytetyössä käytetään suomennosta voimaantuminen, joka on ilmennyt yleisesti tai jopa eniten (ks. esim. Mäkinen ym. 2009, 133) käytetyksi vastineeksi. Esimerkiksi Kaukola (2000, 36–37) kuvaa voimaantumisesta ja voimaantumisprosessista esitettyjä näkemyksiä. Hän toteaa voimaantumisen käsitteen merkitsevän valtaumista, voimistumista, vahvistumista ja väkevoitymistä. Hän mainitsee käsitteen olevan keskeinen ihmisten hyvinvoinnin edistämisestä keskusteltaessa, ja toteaa kuvaamassaan tutkimuksessa käytettävän rinnakkain sekä valtaistumisen että voimaantumisen käsiteversioita. Kaukola tiivistää Siitosen (1999) määritelmän seuraavasti: "Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet voivat olla merkityksellisiä, ja tämän vuoksi voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa. Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa. Hän on itse itseään määräävä ja ulkoisesta pakosta vapaa. Voimaantumisprosessissa toinen ihminen ei ole häntä voimaannuttanut, vaan hän on itse tullut voimaantuneeksi." (Kaukola 2000, 36–37.)

Hautala ym. (2011, 92–93) kuvaavat voimaantumista auttavan ja tukevan se, että ihminen voi tehdä valintoja, saa äänensä kuuluviin ja voi vaikuttaa sekä nykyhetkeen että tulevaisuuteen. Voimaantuminen tukee yksilön uskoa omiin mahdollisuuksiin ja



voimavaroihin sekä auttaa kokemaan oman elämän "tydyttävänä, mielekkäänä ja tavoitteellisena". Toiminta kontekstissaan voi olla merkittävä yksilön voimaantumisen tukemisessa.

Mäkinen ym. (2009, 132, 135–136) tuovat esiin voimaantumisen käsitteen kuvaavan yksilöiden, ryhmien tai yhteisöjen kykyä "kontrolloida olosuhteitaan, käyttää valtaa ja saavuttaa omia päämääriään". Yksilötasolla voimaantuminen merkitsee päämäärätietoisuutta ja kykyä asettaa itselleen tavoitteita. Lisäksi se kattaa prosesseja, "joiden avulla ihmiset voivat joko yksin tai yhdessä auttaa itseään ja toisia maksimoimaan elämänlaatuaan". Tavoitteina on siten saavuttaa elämänhallinta, kontrolli sekä subjektiivuden kokemus ja vaikutusmahdollisuudet omaa elämää koskeviin päätöksiin.

Voimaantumisen lähtökohtina voivat olla mm. avuttomuus tai vallanpuute, joka voi liittyä erilaisiin yksilön elämään liittyviin mahdollisuuksiin ja valintoihin. Nämä voivat liittyä omien tavoitteiden saavuttamatta jäämiseen, puutteellisiin voimavaroihin ja mahdollisuuksiin, vaihtoehtojen rajallisuuteen tai puutteellisiin työmahdollisuuksiin. Näihin peilaten voimaantumisella voidaan viitata yleiseen riippuvuuden vähenemiseen, vaikutusmahdollisuuksien lisääntymiseen sekä kykyyn vaikuttaa oman elämän kannalta merkityksellisiin ihmisiin, organisaatioihin ympäristöihin. Lisäksi voimaantumisprosessiin keskeisesti liittyvinä on mainittu toimintavapaus ja autonomisuus. Siinä korostuvat yksilön oma kontrolli ja oma ääni eli vaikutusmahdollisuudet omaan elämään, toimiva yhteisö, luottamuksellinen yhteistoiminta ja tasa-arvoisen osallistumisen mahdollisuus. (Kaukola 2000, 37.)

Voimaantumisprosessissa muutoksen tulee tapahtua sekä yksilössä että tämän ympäristössä. Muutos kohdistuu sekä ympäristön ja yhteiskunnan heikompien valtaa rajoittaviin tekijöihin että asenteisiin, käyttäytymiseen ja taitoihin, joita toiminta edellyttää. Eräänä voimaantumisprosessia tukevana tekijänä mainitaan yhteisyyteen perustuvana yhdessä toimiminen yhteisten tavoitteiden hyväksi. Yhteisten asioiden ajamisen nähdään myös kyseenalaistavan hierarkkisia valtarakenteita. (Mts. 38.)

Voimaantumisen sekä voimaantuneen ihmisen ominaisuuksien kuvaamisen ja tulkitsemisen on todettu olevan ongelmallista. Voimaantumista tulisi kuitenkin aina tulkita kontekstissaan. Ihminen voi kertoa voimaantumisen kokemuksiin liittyvistä tilanteista tai voimaantumista rajoittavista tekijöistä. Paitsi yksilö itse myös joku toinen voi ha-

vaintojensa myötä kuvailla, analysoida ja tulkita toisen ihmisen ominaisuuksia. On kuitenkin sanottu, ettei tällöinkään voimaantumista voida ennustaa tai selittää eikä määritellä voimaantuneen ihmisen ominaisuuksia eikä tuottaa voimaantumista selittävää teoriaa. Kaukola sanoo esittelemässään tutkimuksessa itse arvioivansa siihen liittyvien toimijoiden voimaantumista pyytämällä näitä itse arvioimaan omaa kasvuaan tutkimuksen käsittelemän projektin aikana. (Kaukola 2000, 39.)

Seppälän (2008, 516) mukaan voimaantuminen (empowerment) tarkoittaa "päämäärää, jossa korostuvat itsenäinen toimintakyky, täysivaltainen yhteisön jäsenyys ja kansalaisen roolin vahvistuminen". Järvikosken ja Härkäpään (2011) teoksessaan esiintuomien kuvausten myötä valtaistumisen voidaan todeta kuvaavan ihmisen itsenäisyyden, itsemääräämisoikeuden, osallistumisen ja osallisuuden toteutumista. Kuntoutuksen näkökulmasta kuntoutujaa pyritään siten tukemaan paitsi fyysisen ja psyykkisen terveyden ja toimintakyvyn alueilla myös sosiaalisen toimintakyvyn ja suhdeverkon alueilla.

Matikka (2001, 52, 79) toteaa kehitysvammaisten aikuisten elämänlaatututkimuksiin viitaten, että osallistujat olivat ilahtuneet saadessaan kertoa ajatuksiaan elämästään ja että elämänlaatudiskurssit olivat myös mahdollistaneet voimaantumista ja henkilökohtaista kasvua. Matikka (1994, 33) sanoo myös elämänlaatua käsitelleisiin ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden kehitysvammaisten kuvanneen keskustelujen antaneen heille uutta voimaa edetä elämässä: joillakin tämä voima oli ilmennyt paremman työpaikan löytymisenä tai asumisjärjestelyissä. Nämä huomiot korostavat osaltaan kehitysvammaisten oman äänen, osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien merkitystä ja tämän merkityksellisyyden kokemusta.

Tämä opinnäytetyö tarkastelee löytöeläintalon toimintaan osallistumista kehitysvammaisen aikuisen osallisuuden tukena. Osallisuuden osatekijänä tutkitaan voimaantumista. Edellä kuvatun teorian valossa ei olisi mahdollista esittää voimaantumisesta tai voimaantuneen ihmisen ominaisuuksista tarkkoja selityksiä tai ennusteita. Havaintoja ja tulkintoja näistä voidaan pyrkiä tekemään. Opinnäyte pyrkii myös nostamaan esiin kehitysvammaisen aikuisen oman äänen ja toiminnan löytöeläintalossa toimiessaan. Lisätukena analysoinnissa ja tulkinnassa ovat ohjaajien haastatteluiden ja yhdistyksille lähetettyjen kyselyiden analyysit. Olennaisia ovat kuitenkin juuri tapauksen kohdehenkilöt, sen varsinaiset toimijat. Ehkä tähän opinnäytetutkimukseen osallistuminen-

kin pieneltä osaltaan voisi rakentaa osallisuuden kokemusta heidän saadessaan ääntä ja näkyvyyttä esiin omasta elämästään

### 3.3 Osallisuus ja sosiaalinen tuki

Sosiaalisen toimintakyvyn arviointiin liittyvät Malmin (2006, 65) mukaan sosiaalisten suhteiden, sosiaalisen osallistumisen ja sosiaalisen tuen näkökulmat. Sosiaalisen toimintakyvyn Malm sanoo merkitsevän "osallistumista tai ainakin mahdollisuutta osallistua yhteiseen toimintaan muiden kanssa, liittyä toisiin ja kokea yhteisyyden tunnetta". Hän nostaa erilaisten ihmissuhteiden lisäksi esiin myös kuulumisen järjestö-, yhdistys- ja harrastustoimintaan. Kehitysvammaisella aikuisella nähdään nykykäsityksen mukaan oikeus ja mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen – kuten ansiotyöhön, päivätoimintaan ja harrastuksiin – sekä erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin (Repo 2006, 403). Osallisuus ja sosiaalinen tuki tukevat toisiaan. Toisaalta Repo huomauttaa kehitysvammaisinkin olevan aina oma persoonallisuus, joten seuran ja toiminnan tarpeissa on yksilöllisiä eroja.

Hyypä (2002, 56, 60–62) sanoo ihmisen tarvitsevan sosiaalista tukea, joka hänen mukaansa tarkoittaa "ihmisen lähipiirin jakamaa hyväksyntää, arvostusta ja rakkautta". Sosiaalinen tuki voi hänen mukaansa olla emotionaalista ystävyyttä, toveruutta tai empatiaa tai "puhtaasti välineellistä avunantoa ja huolenpitoa". Hyypä toteaa lisäksi, että sosiaaliseen tukeen voisi kuulua myös "jopa tiedon välittäminen, jos se sisältää yksilön kannalta tarpeellista huolenpitoa". Hän kuvaa yhteisöllisyyttä sosiaalisesti pääomaksi, jolla on positiivinen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Hyypä esittää tutkimustiedon osoittavan, että sosiaalinen pääoma voisi olla jopa inhimillistä pääomaa (eli yksilön tietoja, taitoja, kykyjä ja ominaisuuksia) merkittävämpää yksilön henkilökohtaisen hyvinvoinnin tukemisessa.

Venkulan (2005, 40–45) mukaan teot ja tekeminen ovat tärkeitä ihmisen hyvinvoinnille. Hän uskoo ihmisen kaipaavan elämäänsä sellaista tekemistä, jota varten tarvitsee osata erilaisia taitoja. Tällaista tekojen sarjaa voidaan kutsua fokaaliseksi toiminnaksi. Fokaalissa toiminnassa ihminen joutuu keskittymään, koska tapahtumat eivät ole ennustettavissa. Fokaalia toimintaa parhaimmillaan ovat arjen toiminnot – vaikkapa ruuanlaitto tai lemmikkieläimen hoito. Esimerkiksi tietokonetta käytettäessä ei päästä kokeilemaan niin monia omia taitoja ja aisteja kuin toimittaessa elävän eläimen kans-

sa. Koneen voi jättää itsekseen, mutta lemmikkiä ei (mts. 40–45). Löytöeläintalon eläimien hoitaminen voi tuottaa tekemisen kautta hyvinvointia erilaisille ihmisille.

Metteri ja Haukka-Wacklin (2007, 55–56) toteavat sosiaalisen tuen nähtävän ihmisten vuorovaikutussuhteisiin liittyvänä. He sanovat käsitteellä myös viitattavan "yleisimmin sosiaalisten suhteiden olemassaoloon tai määrään eli sosiaaliseen liittymiseen" sekä "sosiaalisen verkoston rakenteeseen" ja "suhteiden toiminnalliseen sisältöön eli tuen laatuun". He huomauttavat lisäksi sosiaalisen tuen saatavuuden ja vastaanottamisen voivan vaikuttaa ihmisen selviytymistapojen käyttämiseen ja selviytymiseen. Sosiaalisen tuen verkosto jaetaan myös kolmeen ulottuvuuteen: primääri kattaa perheen ja läheiset, sekundaari sukulaiset sekä tuttavat ja tertiääri puolestaan viranomaiset. Ihmiset voidaan myös jakaa eri tavoin ja eri laajuudella sosiaalista tukea ja verkostoa käyttäviin, missä kuvastuu myös tuen ja verkostojen ulkopuolelle jäämisen uhka. Joillakin sosiaalisen tuen piiri saattaa rajoittua omaan perheeseen ja sukulaisiin. (Mt.)

Somerkivi (2000, 128) painottaa ns. heikkojen siteiden tärkeyttä kuntoutujalle ydinverkoston sosiaalisen tuen lisänä. Luonnollisesti ihmisille on tärkeää, että heillä on vahva läheisten tuki päivittäisessä elämässään, mutta liian vahva kiinnittyminen lähiverkostoon voi erottaa heitä muusta yhteisöstä. Heikot siteet, jotka ovat satunnaisia ja pinnallisiakin, tuovat kuntoutujille yhteyksiä erilaisiin uusiin sosiaalisiin ryhmiin. Pelkästään tervehtivät naapurit voivat tuoda turvallisemman olon. (Mts. 128–129.) Kehitysvammaisten asumisyksikössä asuville kehitysvammaisille on myös tärkeää päästä tapaamaan muita ihmisiä. Löytöeläintalon vaihtuva henkilöstö voi tuoda uutta vuorovaikutusta heidän elämäänsä.

Metteri ja Haukka-Wacklin (mts. 56–57) esittävät sosiaalisen tuen voivan olla henkistä (arvostaminen, välittäminen, luottaminen, kuunteleminen), arviointitukea (vahvistaminen, palautteen antaminen, tasavertaisuus), tietotukea (neuvot, ehdotukset, ohjeet, tietojen antaminen), lisäksi konkreettista auttamista esim. taloudellisesti. Nämä eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois. Metteri ja Haukka-Wacklin myös toteavat sosiaalisen tuen olevan "ihmisten, lähiyhteisöjen ja julkisten organisaatioiden tuottamia palveluita, joiden kautta ihmisen elämänhallinta ja autonomisuus lisääntyvät. Hyvän kuntoutuksen tulee kattaa laajalti sosiaalisen tuen piirteet ja muodot.

Uutela (1998, 208) toteaa sosiaalisen tuen voivan edistää hyvinvointia ja mielenterveyttä, myös fyysistä terveyttä. Uutela tuo esiin erilaisia sosiaalisen tuen näkökulmia. Näitä ovat yksilön sosiaaliseen liityntään eli sosiaalisiin suhteisiin (niiden olemassaoloon ja määrään) liittyvä verkostonäkökulma, ympäristössä esiintyvän eli saadun tuen ja sosiaalisen selviytymisen näkökulma sekä odotusnäkökulma. Jälkimmäinen viittaa odotettavissa olevan tuen mahdollisuuteen ja Uutela toteaa sen myös heijastelevan "näkemystä sosiaalisen ympäristön välittämisestä ja huolenpidosta". Lisäksi odotusnäkökulma liittyy elämänhallintaan: Uutela sanoo koherenssia eli elämänhallintaa tuntevan osaavan myös selvittää, mistä olisi saatavilla apua. Uutela huomauttaa kuitenkin, että sosiaalista tukea täytyisi myös haluta ottaa vastaan ja toisaalta jonkun tulisi myös antaa apua. Hän sanoo myös avun antamisen ja saamisen vastavuoroisuuden olevan kulttuurisidonnaista. (Mts. 211.) Venkulan (2005, 79–80) mielestä teot, joilla autetaan toisia ihmisiä, auttavat aina enemmän ihmistä itseään. Sosiaalinen tuki, sosiodemografiset tekijät (kuten sukupuoli, yhteiskunnallinen asema esimerkiksi sosiaalisen aseman tai varallisuuden mukaan) sekä ihmisen henkilökohtaiset voimavarat kuten koherenssin eli elämänhallinnan kokemus ovat Uutelan esityksen mukaan yhteydessä "terveys- ja hyvinvointiseurauksiin" (mts. 217–218).

Suomen vammaispoliittinen ohjelma (2010, 23, 29) toteaa yhteiskunnallisen osallisuuden ja osallistumisen kuuluvan vammaisen itsenäiseen elämään ja niidenkin tukemiseen ohjelma pyrkii. Ohjelma huomauttaa yhdenvertaisuuden ja osallisuuden olevan "monin tavoin sidoksissa yhteiskunnan arvo- ja asenneilmastoon" (mts. 126). Ohjelmassa todetaan lisäksi vammaisten osallistujarooli esimerkiksi kulttuuri- ja vapaaajan palvelujen käyttäjinä sekä "nykyisin yhä useammin myös näiden alojen ammattihenkilöinä" (mts. 120–122).

## **4 TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTO JA ANALYYSI**

### **4.1 Tutkimuksen rajaukset**

Tämä opinnäytetyö on rajattu tarkastelemaan kehitysvammaisten aikuisten toimintaa lemmikkieläinten parissa löytöeläintalossa. Löytöeläintalojen suurin eläinryhmä ovat yleensäkin kissat, mutta niihin tuodaan myös mm. koiria ja kaneja. Teoreettisena lähtökohtana on Green Care -ideologisiin menetelmiin kuuluva eläinavusteinen toiminta,

jonka ympäristönä löytöeläintaloa tässä työssä tarkastellaan. Tutkimusaihe perustuu Green Care- ja luontohoiva-aiheiseen keskusteluun, jossa pohdittiin Green Care -mahdollisuuksia ja ulottuvuuksia myös kaupunkiympäristöissä eri asiakasryhmille. Keskustelussa tulivat esiin asiakasryhminä muiden muassa kehitysvammaiset ja mielenterveyskuntoutujat sekä toimintaympäristönä löytöeläintalo, jonka todettiin edustavan uutta avautta Green Care -toimintamuotoihin. Aiheen valinnan myötä lähdettiin selvittämään tutkimusmahdollisuuksia.

Rajattaessa aihetta erilaisten erityisryhmien osalta sekä kartoitettaessa sen hyödyllisyyttä ja näkökulman yleisyyttä löytyi soveltuva, olemassa oleva tapaus. Kaksi kehitysvammaista aikuista osallistui erään löytöeläintalon toimintaan. Löydetyn tapauksen pääteltiin olevan ilmeisen harvinainen, sillä esimerkiksi aiempaa tutkimustietoa vastaavasta osallistumisesta ei löytynyt.

Kartoituksessa rajattiin löytöeläintalot kolmannen sektorin eläinsuojeluyhdistysten ylläpitämiin taloihin. Mahdollista olemassa olevan tapauksen tutkimista tai tapauksen järjestämistä silmällä pitäen rajattiin myös tältä osin löytöeläintaloja soveltuvien sijaintien mukaan. Tutkimusmahdollisuuden selvittyä tapaukseksi määriteltiin tämä kahden kehitysvammaisen aikuisen löytöeläintalon toimintaan osallistuminen.

Rajauksessa ei keskitytty enää kehitysvammaisuuden asteen määrittelyyn, koska olennaisena myös vammaisten ihmisten toimintakyvyn, mahdollisuuksien ja osallisuuden tarkastelussa nähdään yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet (vahvuudet, heikkoudet ja persoonallisuus) sekä hänen ympäristöstään saamansa sosiaalinen tuki. Näiden rajoitusten myötä teoreettiseen viitekehykseen ja tarkasteltaviksi osa-alueiksi määrittyivät olennaisina eläinavusteisen toiminnan lisäksi kehitysvammaisten aikuisuus, osallisuus, sosiaalinen tuki ja voimaantuminen sekä kolmas sektori, vapaaehtoistyö, löytöeläintalotoiminta ja löytöeläintalojen suurimpana eläinryhmänä kissat.

Tapauksen tarkoituksena on auttaa tarkastelemaan ilmiötä mahdollisena Green Care -ideologian eläinavusteisen toiminnan muotona sekä sen mahdollista osallisuutta tukevaa merkitystä kehitysvammaisille aikuisille. Tapauksella pyritään myös osallisuuden ja sosiaalisen tuen viitekehyksestä tarkastelemaan ilmiön mahdollista voimaannuttavaa merkitystä yksilöille. Tapauksen yleistettävyyttä ja tiedon tuottavuutta tuetaan teoreettisella eli käsitteellisellä viitekehyksellä eri näkökulmista. Se voi valottaa kehi-

tysvammaisten aikuisten toimintaa löytöeläintalolla eläinavusteisena toimintana, harastuksena ja vapaaehtoistoimintana, osallisuuden sekä sosiaalisen tuen ja voimaantumisen näkökulmasta, ja lisäksi mm. kolmannen sektorin ja eläinsuojelutyön näkökulmasta. Tutkimus olisi sovellettavissa muihinkin erityisryhmiin kuten erilaisiin kuntoutujiin. Aiheen ja tapauksen kartoitusta varten toteutetun kyselyn (liite 1) vastauksista ilmenee, että joihinkin erityisryhmiin lukeutuvia henkilöitä on ollut tai on yhä mukana löytöeläintalotoiminnassa.

## **4.2 Tutkimusmenetelmät**

### **4.2.1 Tapaustutkimus**

Tämä opinnäytetutkimus on kvalitatiivinen tapaustutkimus, jonka menetelminä ovat kartoittava kysely, teemahaastattelut ja osallistuva havainnointi. Teemahaastatteluun pyritään avaamaan tapauksen osallistujien omaa näkemystä tutkimusaiheesta ja siten vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Osallistuvan havainnoinnin myötä pyritään luomaan tutkijoille mahdollisuus itse havainnoida tutkimushenkilöitä tutkittavassa toiminnassa. Osallistuvan havainnoinnin kautta tutkijoiden on mahdollista saada autenttinen näkemys tutkimuskohteesta ja esimerkiksi tehdä tarvittaessa kysymyksiä. Menetelmien katsotaan tukevan toisiaan. Havainnoitavien kohteiden määrä on pieni ja teemahaastattelujen voidaan nähdä soveltuvan kehitysvammaisten henkilöiden haastattelumenetelmäksi, koska se on strukturoitua vapaampi ja vapaan keskustelun tyyppinen.

Tapaustutkimuksella voidaan esimerkiksi kuvata, selittää ja pyrkiä ymmärtämään syvällisesti tutkittavaa kohdetta kuten ilmiötä, tapahtumakulkua, yksilöä tai yhteisöä. Tapauksen avulla voidaan vahvistaa, kyseenalaistaa, kehittää tai luoda teoriaa. Se voi myös avata uusia yhteyksiä. Sen avulla voidaan käsitellä tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista ja antaa näkyvyyttä esimerkiksi jonkin ryhmän toiminnalle ja näkökulmille, jonka olisi muuten vaikeaa päästä esiin (Peltola 2007, 125). Olennaisia kysymyksiä tapaustutkimuksessa ovat miten ja miksi. Sen ominaispiirteiksi on mainittu mm. tapauksen kokonaisvaltainen analyysi, toisiaan täydentävät näkökulmat, kiinnostus sosiaaliseen prosessiin, monenlaisten aineistojen ja menetelmien käyttö eli siten myös triangulaatio sekä aiempien tutkimusten hyödyntäminen. Triangulaation hyötynä on paitsi monipuolinen tiedonhankinta myös luotettavuuden lisääminen. Eri menetelmät, aineistot ja tutkijat voivat täydentää toisiaan. Toisaalta tutkijan on myös tiedostettava

oma roolinsa menetelmässä, esimerkiksi havainnoinnissa. Toisaalta keskeisen aineiston on myös sanottu olevan laadullista. Lisäksi tutkijan rooli korostuu tapaustutkimuksessa: hän on vuorovaikutuksessa kohteen kanssa ja rakentaa itsestään valinnoiltaan "tutkija-toimijaa". (Peltola 2007, 123–124). Esimerkiksi havainnoinnissa tämänkin työn tekijöiden tuli tiedostaa oma roolinsa havainnointitilanteessa ja pyrkiä olemaan riittävän taustalla, vaikuttamatta tutkimushenkilöiden toimintaan. Toisaalta osallistuva havainnointi on myös vuorovaikutustilanne, mikä Tuomen ja Sarajärven (2002, 84) mukaan on myös tärkeä osa tiedonhankintaa. Olennaista on siis se, että tutkija tiedostaa oman roolinsa ja toimintansa mahdollisen vaikutuksen tilanteessa.

Tässä tapaustutkimuksessa hyödynnetään myös triangulaatiota. Opinnäytteessä ilmenevät niin tutkija-, aineisto-, menetelmä- kuin teoriatriangulaatio (ks. esim. Peltola *mt.*, Tuomi ja Sarajärvi 2002, 140–146). Työssä on kaksi tutkijaa ja aineistonkeruumenetelminä ovat osallistuva havainnointi, eri osapuolten teemahaastattelut sekä tapauksen ainutlaatuisuuttakin hahmottava kartoittava kysely erityisryhmien mahdollisesta osallistumisesta eläinsuojeluyhdistysten toimintaan. Aineistojen analyysimenetelmänä tämä opinnäytetyö soveltaa laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysiä. Teoreettinen viitekehys tukee tapauksen tarkastelua useista näkökulmista lähtökohtanaan eläinavusteinen toiminta.

Tapaustutkimuksen yleistettävyydestä on erilaisia näkökantoja. Tapaustutkimus voi tuoda tietoa yhdestä tai useammasta tapauksesta, myös ainutlaatuisesta uniikitapauksesta, mutta yleistettävyyttä voidaan tukea esimerkiksi vertailemalla muihin tapauksiin sekä vuoropuhelussa teoreettisen viitekehyksen kanssa. On myös todettu, että riittävän kriittinen tai erityisen valaiseva tapaus voi tuoda yleistettävää tietoa (Peltola 2007, 119). Tapaustutkimuksessa yleistettävyys on tilannekohtaista, ei tapauskohtaista, ja rakentuu myös teoreettisen viitekehyksen sekä vertailun tuella. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2013; Laine *ym.* 2007, 9–12; Peltola 2007, 111–113, 118–119, 122, 125–126, 128; Yin 2012, 4–7, 11, 19, 33, 49, 104.)

Tämän työn tapaus soveltuisi pelkän kahden henkilön tapauksen mukaan holistiseen eli yksittäistapaukseen. Toisaalta, esimerkiksi eläinsuojeluyhdistysten erityisryhmien toimintakartoitus mukaan lukien se voitaisiin sijoittaa useita tarkasteluyksiköitä sisältävään tapaustutkimusmalliin. Jälkimmäisen mallin mukaan tämän työn tapaus voitaisiin kuvata siten, että päätapauksena on kehitysvammaisten aikuisten toiminta löytö-



eläintalolla, ja sen lisäksi muina tapauksina on muiden eläinsuojeluyhdistysten mahdollinen vastaava toiminta sekä eläinavusteinen toiminta ilmiönä. (Vertaa Yin 2012.)

#### 4.2.2 Haastattelut

Matikka (2001, 70, 76–77) mainitsee kehitysvammaisten haastattelututkimukseen liittyviä huomioita. Hänen mukaansa haastattelukysymysten pitäisi olla yksinkertaisia, mikäli niiden tulisi tarkoittaa suunnilleen samaa kaikille vastaajille. Esimerkiksi haastattelulomakkeiden yksinkertaistettu kieli voi auttaa kaikkia ymmärtämään kysymykset samalla tavalla. Vastausvaihtoehtojen rajallisuuskin voi olla hyödyksi. Lisäksi esimerkiksi erilaiset yksilö- ja tilannetekijät, haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutus, haastattelijan ominaisuudet (kuten esim. sukupuoli), vastaajan rooli ja haastattelun luonne voivat vaikuttaa haastatteluun (Matikka 1997, 76). Yleisellä tasolla liikkuvat kysymykset eivät ehkä ole helppoja ymmärtää, mutta niitä voidaan konkretisoida liittämällä ne vastaajan arkielämään (Matikka 1994, 34). Opinnäytetyömme haastatteluja suunniteltaessa pyrittiin ottamaan huomioon edellä mainitut lähtökohdat. Haastattelijat kävivät esittäytymässä kehitysvammaisille tutkimushenkilöille etukäteen. Näin voitiin hieman tutustua ja saatiin käsitys henkilöiden kielellisistä taidoista. Tämä auttoi haastattelutilanteisiin valmistautumisissa.

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 50) huomauttavat haastattelutilanteen olevan sekä puhetilanne että sosiaalinen tilanne, jossa molemmat osapuolet päättävät puhumisen tavan. Kyseessä olevissa haastatteluissa asetelma oli alusta alkaen melko tuttavallinen ja rento. Haastateltavat saivat päättää itse, missä heitä haastateltiin. Kehitysvammaisista kohdehenkilöistä toista haastateltiin hänen kotonaan ja toista asumisyksikön yhteisissä tiloissa. Ohjaajia haasteltiin heidän työpaikallaan.

Haastattelun aluksi kaikille kerrottiin, että haastattelut nauhoitetaan, mutta haastateltavien vastaukset ja henkilöllisyys pysyisivät vain haastattelijoiden tiedossa. Haastateltavilta pyydettiin kirjallinen suostumus (liite 2 ja 3). Toinen palvelukodin ohjaajista kieltäytyi haastattelusta vedoten siihen, että ei tunne tapauksen yksityiskohtia tarpeeksi. Hän kommentoi aihetta vain lyhyesti. Tätä keskustelua ei nauhoitettu eikä myöskään käytetä analyysissä.

Haastattelujen teemat (liite 4) esitettiin haastateltaville ja niitä tarkennettiin haastattelujen kuluessa lyhyehköillä kysymyksillä, jotka vaihtelivat tilanteen mukaan. Haastattelijat pyrkivät olemaan juurikaan kommentoimatta vastauksia, kuten Hirsjärvi ja Hurme (2001, 102) suosittavat. Tosin kehitysvammaisten haastateltavien kanssa luonnollisemmalta tuntui sanoa jotain kysymysten väliin. Toisen henkilön kohdalla myös kysymykset piti esittää pidempinä ja selittelevinä. Hänen vastauksensa olivat melko lyhytsanaisia. Kaikissa haastatteluissa puheen annettiin välillä ajautua teeman ulkopuolellekin, jotta päästäisiin paremmin perille asioiden merkityksistä. Teemahaastattelussa tärkeitä ovat ihmisten asioille antamat tulkinnat ja merkitykset sekä se, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48).

Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja päättyivät kukin siten, että haastateltavilla ei ollut enempää kerrottavaa toiminnasta. Toinen löytöeläintalon vierailijoista halusi esitellä haastatteliijoille pehmolelujaan ja asuntoaan haastattelun lopuksi. Hän esitteli myös runsaasti valokuviaan, joissa oli niin löytöeläintalon kuin tuttavienkin eläimiä. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista 45 minuuttiin.

#### **4.2.3 Havainnoinnit**

Yin (2012, 13) huomauttaa havainnointiin liittyen, että osallistujat saattavat räätälöidä toimintaansa tutkijaa varten tietäessään tämän tulevan paikalle. Yinin esityksessä tulee esiin epäilevä ja kriittinen suhtautuminen havainnointiin: tutkijoiden osallistuminen, kulttuuriset ja henkilökohtaiset tekijät voivat vaikuttaa havainnointiin, tulkintaan ja raportointiin sekä osallistujien toimintaan. Havainnointi ei olisikaan paras ainoana tiedonlähteenä. Tarvittaessa tulee havainnoida lisää oikean tiedon saamiseksi. (Mts. 22, 14.) Tähän viitaten voidaan todeta tämän tutkimuksen hyödyntävän sekä havainnointia että haastattelua sekä tarvittaessa muutakin mahdollista materiaalia.

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 83) kertovat havainnoinnista ja haastattelusta. He viittaavat, että on aina syytä pohtia, miksi valitaan havainnointi menetelmäksi. Sen sanotaan olevan perusteltu, "jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään hyvin vähän tai ei laisinkaan". Lisäksi todetaan, että "tällöin ei ole mielekästä valmistella edes teemahaastattelun edellyttämiä teema-alueita etukäteen." Lisäksi todetaan, että "havainnointi voi kytkeä muita aineistonkeruumenetelmiä paremmin saatuun tietoon". Havainnoinnin avulla asiat voitaisiin näin nähdä oikeissa yhteyksissään. Lisäksi haastattelun ja havainnoinnin

suhteeseen liittyen sanotaan, että haastattelu voi tuoda ”voimakkaammin esille johonkin ilmiöön tai asiaan liittyvät normit kuin normiin varsinaisesti liittyvän käyttäytymisen”. Toisaalta myös haastattelu voi tukea havainnointia, ”selventää käyttäytymistä”. Neljäntenä perusteena sanotaan, että ”havainnoimalla voidaan monipuolistaa tutkittavasta ilmiöstä saatua tietoa”. (Mts.) Opinnäytteemme tiedonkeruussa havainnoinnit (liite 5) olivat tärkeä lisä, koska kehitysvammaisten henkilöiden haastattelu heidän asuinympäristössään ei tuonut tarpeeksi tietoa toiminnan sujumisesta löytöeläintalossa tai henkilöiden suhteesta toimintaympäristöön sosiaaliselta kannalta.

Osallistuvan havainnoinnin ja ilman osallistumista tapahtuvan havainnoinnin ero on häilyvä. Tuomi ja Sarajärvi (mts. 84) toteavat, että ”osallistuvassa havainnoinnissa tutkija toimii aktiivisesti tutkimuksensa tiedonantajien kanssa”, ja sosiaaliset vuorovaikutustilanteet todetaan tärkeiksi tiedonhankinnan osiksi. Osallistumisen ja tapahtumien kulkuun vaikuttamisen määrään liittyen todetaan, että ”mitä toimintatutkimuksellisempi tutkimuksen näkökulma on, sitä perustellumpaa on tutkijan aktiivinen tapahtumiin vaikuttaminen”. Lisäksi heidän mielestään ”osallistuvassa havainnoinnissa voidaan puhua myös tutkijan osallistumisen eriasteista, jolloin jatkumon ääripäitä ovat osallistumattomuus ja täydellinen osallistuminen”. (Mts. 84.) Tässä tapauksessa osallistuva havainnointi oli perusteltua, koska vuorovaikutustilanteet tutkittavien kanssa olivat tärkeitä tutkimuksen tiedonkeruun kannalta. Autenttisen toiminnan läheltä seuraaminen mahdollisti havaintojen ja tilanteissa kehittyvän vuorovaikutuksen yhdessä tuoman tiedon muodostamisen.

### 4.3 Tutkimusaineisto

Taulukossa 1 kuvataan tutkimusaineiston hankinta opinnäytetyötä varten. Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liiton www-sivuilta (SEY:n jäsenyhdistykset 2013) etsittiin 12 sijainniltaan sopivaa eläinsuojeluyhdistystä, joille lähetettiin sähköpostitse erityisryhmien toimintaan osallistumista kartoittava kysely (liite 1). Kyselyyn saatiin kuusi vastausta. Näissä tuli esiin erilaisten toimijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia. Eräässä löytöeläintalossa toimi talon arkeen osallistuva kehitysvammaisten aikuisten ryhmä. Löytöeläintalon ohjaajan ja kehitysvammaisten asumisyksikön ohjaajien myönteinen suhtautuminen mahdollisti suunnitelman jatkoon.

**TAULUKKO 1. Aineistonhankinta**

<b>MENETELMÄ</b>	<b>KOHDE</b>	<b>AINEISTO</b>
Kartoittava kysely (sähköpostitse)	12 eläinsuojeluyhdistystä	6 vastausta
Tutustumis- käynnit	Kehitysvammaiset aikuiset	Suulliset sopimukset
Harjoitushaastattelu	Vapaaehtoisena toiminut aikuinen, jolla kokemusta työskentelystä erityisryhmien kanssa	Tarkennuksia teemahaastattelu- runkoon
Henkilökohtaiset teemahaastattelut	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Kehitysvammainen henkilö (<i>jatkossa lyhenteellä A1</i>)</li> <li>– Kehitysvammainen henkilö (<i>jatkossa lyhenteellä A2</i>)</li> <li>– Asumisyksikön ohjaaja</li> <li>– Löytöeläintalon ohjaaja</li> <li>(– Asumisyksikön toinen ohjaaja joka kieltäytyi haastattelusta)</li> </ul>	Yhteensä 18 sivua litteroitua aineistoa
Osallistuva havainnointi löytöeläintalossa	Havainnoitavat henkilöt (A1 ja A2) löytöeläintalon ohjaajan seurassa	Yhteensä 3 sivua litteroitua aineistoa

Kehitysvammaisia aikuisia käytiin tapaamassa henkilökohtaisesti ja heiltä saatiin suostumus opinnäytetyön toteuttamiseen heidän kanssaan. Ennen varsinaisia haastatteluja tehtiin harjoitushaastattelu. Paremman käsityksen saamiseksi toiminnan hyödyistä ja haasteista päätettiin haastatella kehitysvammaisten aikuisten lisäksi kahta asumisyksikön ohjaajaa ja löytöeläintalon työntekijää. Toinen asumisyksikön ohjaaja ei halunnut tulla haastatelluksi. Toimintaa päätettiin myös havainnoida paikan päällä. Aluksi suunniteltujen kahden tai kolmen havainnoinnin sijaan päädyttiin vain yhteen havainnointikertaan tilan ja ajan puutteen vuoksi. Löytöeläintalon tilat huomattiin melko ahtaiksi näin isolle ryhmälle, mikä esti havainnoinnin sujuvuutta. Havainnointeihin käytettävissä oleva aika jäi niukaksi, koska opinnäytetyön oli tarkoitus valmistua syksyn 2013 aikana.

Tutkimusaineisto koostuu tapaustutkimuksessa teemahaastatteluin toteutetuista neljästä nauhoitetusta haastattelusta, jotka litteroitiin melko sanatarkasti (yhteensä 18 sivua), osallistuvan havainnoinnin analyysistä sekä sähköpostikyselyn vastauksista. Aineisto analysoitiin soveltaen laadullista sisällönanalyysia.

Esimerkiksi Matikka (2001, 69) huomauttaa laadullisessa tutkimuksessa tutkijalle ainoana todellisuutena olevan se, minkä tutkimukseen osallistuvat henkilöt rakentavat, olivatpa nämä tutkija itse, tutkittavat yksilöt tai tutkimusraporttia lukeva yleisö. Matikka (mts. 70) myös toteaa laadullisen tutkimuksen pyrkivän minimoimaan tutkijan ja tutkittavien etäisyyden. Tämä näkökohta käy esiin esimerkiksi juuri tämän opinnäytetyön soveltamissa menetelmissä eli osallistuvassa havainnoinnissa ja teemahaastattelussa: niissä tutkija on aineistoa kerätessään aktiivisesti läsnä ja vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa.

#### **4.4 Aineiston analyysi teemoittain**

Alasuutari (1994, 21) sanoo laadullisten aineistojen analyysissa olevan aina kyse "merkityksen käsitteestä ja merkityksellisen toiminnan tutkimuksesta". Alasuutari (mts. 28–29) toteaa laadullisessa analyysissa aineistoa tarkasteltavan usein kokonaisuutena. Alasuutari (mts. 29) viittaa myös Renvallin (1965) kuvaamaan rakennekokonaisuuksien käsitteeseen, jonka mukaan jollekin ilmiöiden joukolle jokin säännönmukainen suhde on yhteistä ja se on poikkeukseton. Jos tutkija esimerkiksi löytäisi poik-

keuksen, hänen tulisi määritellä säännönmukaisuus uudelleen, "jotta ilmennyt uusi tapaus olisi sen kanssa sopusoinnussa" (mt.). Tämä näkökohta heijastelee myös Yinin (2012, 104) kuvaamaa triangulaation merkitystä ja mm. eri lähteistä saatujen merkitystä tuloksissa. Yin toteaa tutkimuksen pääintressin ohjaavan analyysia (mts. 16).

Edellä kuvattua voidaan peilata myös tämän opinnäytteen tapaustutkimuksen teemaan. Esimerkiksi löytöeläintalon toimintaan osallistuminen eli siten myös eläinavusteisen toiminnan merkitys yksilöiden osallisuuden tukemisessa voisi olla yhdistävä tekijä. Mikäli taas vaikkapa jokin yksilö toisikin esiin täysin erilaisia näkökulmia ja merkityksiä esim. juuri löytöeläintalotoiminnasta tai eläimistä yleensä taikka osallisuuden näkökulmasta, saattaisi tutkija joutua määrittelemään näitä uusia tietoja muuhun aineiston analyysiin ja kenties luokittelemaan jotakin uudestaan. Jokin analyysiyksikkö tai niistä jokainen saattaisivat antaa toisistaan poikkeavia tuloksia tai esimerkiksi useasta osatapauksesta koostuvassa tapaustutkimuksessa jokin näistä voisi tuoda poikkeavaa, uudelleen määriteltävää tietoa.

Tämän opinnäytetyön haastatteluissa ja havainnoinnissa käytettiin apuna teemoja: 1) *Eläimet ja niiden parissa toimiminen* 2) *Harrastus, työ ja kuntoutus* ja 3) *Sosiaalinen tuki, osallistuminen ja voimaantuminen*. Haastattelujen litteroinnit ja havainnointiaineisto jaettiin näiden teemojen mukaan. Haastattelulitteroinnit ja havaintomuistiinpanot käytiin läpi useaan kertaan lukemalla ja yhdessä keskustellen. Aineiston analyysia varten kolmanneksi teemaksi tarkentui *sosiaalinen tuki, osallisuus ja voimaantuminen*. Raporttia kirjoitettaessa teoreettista viitekehystä käytettiin pohjana, mutta aineiston ja teorian suhdetta tarkasteltiin koko prosessin ajan abduktiivisesti. Analyysissä pyrittiin löytämään yhdistäviä tekijöitä eli löytöeläintalotoiminnan ja siten eläinavusteisen toiminnan osallistavaa merkitystä ilmaisevia piirteitä.

Alasuutari (1994, 30) toteaa laadullisen analyysin koostuvan kahdesta vaiheesta, jotka hän nimeää havaintojen pelkistämiseksi ja arvoituksen ratkaisemiseksi. Hän myös sanoo niiden käytännössä aina nivoutuvan toisiinsa. Havaintojen pelkistämisen hän jakaa kahteen vaiheeseen. Aineistoa tarkastellaan hänen mukaansa aina tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta kiinnittäen huomiota ainoastaan teoreettisen viitekehysten ja kysymyksenasettelun kannalta olennaiseen. Lisäksi pelkistämisen toisessa vaiheessa havaintoja yhdistetään havaintomäärän karsimiseksi. Karsimisessa joko etsitään havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoillaan koko aineistoon

poikkeuksetta pätevä sääntö. Havaintojen yhdistämisessä voi lähtökohtana olla oletus, että aineisto sisältää samaa ilmiötä kuvaavia esimerkkejä tai näytteitä. Esimerkiksi jonkin tietyn tapahtuman kuvauksista voitaisiin etsiä yhteisiä, tapahtumaa kuvaavia piirteitä. (Mts. 30–32.)

Tuomi ja Sarajärvi (2002) esittävät laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysia yhdysvaltalaisesta tutkimusperinteen näkökulmasta. Sisällönanalyysi voidaan heidän mukaansa tehdä aineistolähtöisesti eli induktiivisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. Analyysin avulla pyritään kuvaamaan aineistoa selkeästi sanallisesti sekä tekemään "selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä". Laadullisen aineiston analyysia tehdään tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. (Mts. 110.)

Esimerkiksi Grönfors (1985, 33–37) ja Tuomi (2007, 109–110) kuvaavat myös abduktiivista päättelyä, jossa tutkijan huomio kohdistuu johonkin tiettyyn "johtolankaan". Tuomen (mts. 109) mukaan abduktiivisessa päättelyssä "tutkimuksen tuloksia ohjaa jokin tutkijan otaksuma, jokin kyseisen tutkimuksen teoreettisen osan havainto tai yhteenveto". Grönforsin mukaan abduktiossa "havainnot voidaan keskittää joihinkin seikkoihin ja olosuhteisiin, joiden uskotaan tuottavan uusia näkemyksiä ja ideoita, uutta teoriaa kyseisestä ilmiöstä" (mts. 33). Tutkija voi seurata jotain tiettyä johtolankaa ja se "voidaan hylätä tai muuttaa toiseksi missä tahansa tutkimuksen vaiheessa" (mts. 37). Tämän opinnäytetyön analyysimenetelmänä sovelletaan teoriaohjaavaa menetelmää ja abduktiivista päättelyä. Tuomi ja Sarajärvi (2002) toteavat, että teoriaohjaava analyysi etenee periaatteessa "aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöisessä analyysissa". Teoriaohjaavassa analyysissa teoreettiset käsitteet tuodaan kuitenkin aineistolähtöisestä eroavasti ikään kuin tutkittavasta ilmiöstä jo valmiina tiedettyinä esiin. (Mts. 116.)

Tämän opinnäytetyön aineiston soveltavassa sisällönanalyysissä haastattelu- ja havainnointiaineistot luokiteltiin määriteltyjen teemojen (ks. edellä) mukaan ja niistä pyrittiin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiin. Teemaluokittelu määriteltiin teoreettisen viitekehyksen avulla niin, että tapaus ja teoria tukivat toisiaan. Kun tutkittava tapaus varmistui, hahmottui teoriatausta selkeämmäksi. Tapaus toi mukanaan useita olennaisiksi katsottuja näkökulmia:

– kehitysvammaiset aikuiset

- harrastus, työ ja kuntoutus
- kolmas sektori ja vapaaehtoistyö
- eläimet ja eläinten parissa toimiminen
- eläinsuojeluyhdistys ja löytöeläintalo sekä eläinryhmistä erityisesti kissat
- osallisuus, sosiaalinen tuki ja voimaantuminen.

Teoreettisesta viitekehyksestä etsittiin käsitteet, joiden avulla muodostettiin tutkimusta ohjaavat teemat. Niiden avulla pyrittiin selvittämään löytöeläintalotoiminnan mahdollista osallisuutta tukevaa merkitystä tutkimushenkilöille. Teemojen mukaan laadittiin haastattelujen kysymysrungot sekä havainnointikohteet. Teemoittelu auttoi myös pelkistämään aineistoa tarkempaa analyysiä varten. Näin teemat ohjasivat tutkimusta myös abduktiivisesti: teemat olivat tutkimusprosessin johtolanka, jota seuraamalla pyrittiin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiin.

#### **4.5 Tutkimuksen eettiset näkökohdat**

Tutkimustyössä tulee noudattaa tutkimuseettisiä periaatteita. Esimerkiksi Tuomi (2007, 143–149), Tuomi ja Sarajärvi (2002, 122–130) sekä Grönfors (1985, 188–209) kuvaavat eettisiä näkökohtia, jotka liittyvät tutkijan omaan toimintaan, aihevalintaan, tiedonhankintaan ja raportointiin sekä tutkittavien asemaan ja suojaan. Tutkijan on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä. Se tarkoittaa paitsi yleistä huolellisuutta ja tutkimuskohteena olevien turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistamista myös tiedeyhteisön huomioimista tutkimustyössä. Tutkimuksen on oltava turvallista tutkittaville, heille on selvitettävä tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit siten, että he pystyvät ymmärtämään ne. Tutkittavilta tulee myös saada vapaaehtoinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Tärkeää on muun muassa noudattaa tutkittaville annettuja lupauksia kuten anonymiteetin suojaa.

Grönfors (mts. 188–209) nostaa esiin myös tutkijan ja tutkittavien sosiaalisen aseman välisen eron tutkimuseettisen merkityksen. Esimerkkeinä hän mainitsee lapset ja laitoksissa asuvat ihmiset. Esimerkiksi suljettujen laitosten asukkaille tulee Grönforsin mukaan selvittää tutkimuksen tarkoitusta ja toteutusta erityisen tarkasti ennen tutkimuksen aloittamista. Hän huomauttaa myös kenttämuistiinpanojen huolellisesta säilyttämisestä poissa ulkopuolisten ulottuvilta. Grönfors käsittelee tutkimuksen raportointiin liittyviä eettisiä kysymyksiä valottaen myös omia kokemuksiaan raportoinnin



haasteista. Esimerkiksi selvästi yksityiseksi tarkoitettu tieto tulee jättää raportoinnin ulkopuolelle.

Tämä tapaustutkimus kohdistuu kehitysvammaisiin henkilöihin, mikä vaikuttaa osaltaan myös eettiseen näkökulmaan. Kehitysvammaisen kognitiiviset ja kielelliset taidot voivat olla vammattomia selvästi heikommat, mikä tutkijan tulee huomioida selvittäessään hänelle tutkimusperiaatteita ja -käytäntöä. Esimerkiksi tieteellinen terminologia voi olla vaikeaselkoista yleensäkin "maallikoille", mutta kehitysvammaiselle se voi olla käsittämätöntä. Tämänkin tutkimustyön kohdalla otettiin huomioon tutkimushenkilöiden mahdolliset ymmärtämis- ja kommunikointivaikeudet. Henkilöille pyrittiin kertomaan tutkimuksen tarkoituksesta selkeällä kielellä ensimmäisellä tapaamiskerralla, jolloin he osoittivat kiinnostuksensa asiaa kohtaan ja heiltä saatiin suullinen lupa tutkimustyöhön. Myöhemmin heille selvitettiin tutkimusta vielä tarkemmin, todettiin osallistumisen vapaaehtoisuus ja oikeus kieltäytymiseen. Heiltä saatiin kirjallinen suostumus.

Haastatelluilta ohjaajilta oli jo alkuvaiheessa saatu suullinen suostumus ja heiltäkin pyydettiin vielä kirjallinen suostumus. Yksi henkilö ei halunnut osallistua haastatteluun. Kaikille osallistujille luvattiin anonymiteetin säilyvän, mikä on huomioitu tarkasti koko tutkimusprosessin ajan. Tärkeää oli myös huomioida kaikkien osapuolten resurssit osallistua tutkimukseen. Lisäksi mm. lähdekirjallisuuden käytössä sekä raportoinnissa on pyritty asianmukaiseen tarkkuuteen.

## **5 TULOKSET**

### **5.1 Kartoittava kysely eläinsuojeluyhdistyksille**

Lähetimme tutkimuskohteen kartoitusta varten sähköpostikyselyn (liite 1) 12 eläinsuojeluyhdistykselle. Yhdestä eläinsuojeluyhdistyksestä vastattiin, että he eivät kiireidensä vuoksi pysty vastaamaan kyselyymme. Viideltä muulta saimme vastaukset. Vastanneista yhdistyksistä yksi oli yrittänyt saada työntekijöitä TE-keskuksen kautta, mutta ei ollut saanut. Ongelmana olivat eläintalon sijainti ja rahoituksen puute. Kolmessa yhdistyksessä oli ollut työntekijöinä pitkäaikaistyöttömiä, työkokeilijoita, kuntouttavaa työtoimintaa tekeviä tai yhdyskuntapalvelua tekeviä henkilöitä. Vierailijoina use-

ammassa eläintalossa oli käynyt koululaisryhmiä, päihde- ja mielenterveyskuntoutujia tai kehitysvammaisia.

Hyötynä yhteistyöstä yhdistykset olivat kokeneet avun saamisen kiireisille vapaaehtoistyöntekijöilleen. Erityisryhmiin kuuluvat henkilöt olivat osallistuneet eläinten hoitoon tai muihin pakollisiin tehtäviin taloilla, kuten siivous- ja korjaustöihin. Ylimääräiset henkilöt saattoivat myös osallistua kissojen leikittämiseen ja kesyttämiseen.

Yksi yhdistys ei ollut kokenut erityistä tukea tarvitsevien ryhmien käytössä työntekijöinä minkäänlaisia haasteita, koska heillä oli koko ajan henkilökuntaa paikalla opastamassa. Kaksi yhdistystä oli huomannut ongelmia näiden henkilöiden sitoutumattomuudessa työhön. Erityistä tukea tarvitsevia ihmisiä ei voinut myöskään vastuuttaa kaikkiin tehtäviin eikä jättää yksin talolle varsinaisen henkilökunnan lähtiessä esimerkiksi eläinlääkäriin. Jotkut yhdistykset korostivat eläinten hoidon vaativuutta ja erityisluonnetta, jonka takia työ ei sovellu kaikille ihmisille.

Toiset yhdistykset toivottivat erityisryhmiä tervetulleiksi tutustumaan löytöeläintalojen toimintaan joko vierailijoina tai työntekijöinä. Useimmilla tuntuivat kuitenkin olevan niukat työntekijäresurssit, joista ei riittänyt apua erityisryhmien auttamiseen. Yksi yhdistys mainitsi ahtaat käytävät esteeksi liikuntarajoitteisille ihmisille.

Eräs yhdistys oli suunnitellut toiminnan aloittamista jonkin erityisryhmän kanssa. He olivat kiinnostuneita saamaan itselleen tämän opinnäytetyön sen valmistuttua. Toinen yhdistys kertoi heillä käyvän kehitysvammaisia aikuisia säännöllisesti löytöeläintalon ohjaajan valvonnassa. Tämän kanssa pääsimme aloittamaan haastattelujen ja havainnoinnin suunnittelun ja toteutuksen.

## **5.2 Haastattelut ja havainnointi**

### **5.2.1 Eläimet ja eläinten parissa toimiminen**

Löytöeläintalo toimi luontoympäristönä eläinten läsnäolon ja hoivan kautta. Toisaalta se oli myös sosiaalinen ympäristö: ihmisten kohtaamisen, vuorovaikutuksen ja yhdessä tekemisen tila. Haastattelujen ja havainnoinnin perusteella A1 oli selvästi kiinnostuneempi eläimistä ja niiden hoivasta ja hyvinvoinnista kuin A2. Molemmilla oli ko-

kemusta koti- ja lemmikkieläimistä lapsuudenkodeissaan. A1 kertoi mielellään tunteistaan eläimistä, valokuvasi eläimiä eri ympäristöissä ja jakoi kokemuksiaan muiden kanssa asumisyksikössään. A2:lle koirat olivat erityisen mieluisia. Löytöeläintalojen suurin eläinryhmä ovat yleensä kissat, niin kuin tässäkin tapauksessa. Tämä voisi selittää, miksi löytöeläintalo saattoi kiinnostaa A2:ta enemmän sosiaalisena ympäristönä kuin eläinten takia. A1:lle motivoivina kuvastuivat varsinaisesti juuri eläimet ja niiden parissa toiminen.

Asumisyksikön ohjaaja viittasi myös eläinten rooliin toiminnassa: *"Eläinten kanssa touhuaminen on varmaan aika palkitsevaa"*. Hän kertoi henkilön A1 käyvän löytöeläintalolla itsenäisesti vierailuaikoina joskus muidenkin talon asukkaiden kanssa. Hän sanoi kuitenkin A1:n käyntien olevan kausiluontoisia.

Löytöeläintalon ohjaajan mukaan A1 on *"hirveen innostunut eläimistä"*, mutta A2 ei. Hänen kuvauksistaan nousi esiin A1:n kiinnostus eläimiin ja A2:n osalta muuhun ympäristöön suuntautuva kiinnostus. Ohjaaja totesikin olettavansa henkilö A2:n motiiviksi, että *"hän haluaa käydä jossain"*. Havainnointi ja haastattelu kuitenkin osoittivat eläinten ja erityisesti koirien olevan hänelle mieluisia. Myös asumisyksikön ohjaaja painotti A2:n pitävän eläimistä. Havainnointikäynnillä A2 halusi erikseen lähteä katsomaan ulkona olevaa koiraakaan eikä hän pelännyt talon sisällä vapaana kulkenutta isokokoista koiraakaan.

## 5.2.2 Sosiaalinen tuki, osallisuus ja voimaantuminen

Osallistuminen toimintaan oli lähtöisin tutkimushenkilöiden A1 ja A2 omasta kiinnostuksesta ja mahdollisti henkilöiden kaipaamaa kodin ulkopuolista toimintaa, A1:lle myös hänen toivomaansa työtä. Sen myötä henkilöt kohtasivat uusia ihmisiä ja saivat tilaisuuksia sekä sisältöä vuorovaikutukseen eri ihmisten kanssa. Positiivinen palaute luultavasti myös motivoi ja rohkaisi. A2:lle osallistuminen löytöeläintalotoimintaan oli ohjaajan mukaan ollut avaamassa osallistumista muuhunkin kodin ulkopuoliseen toimintaan eli tukenut osallisuutta tästäkin näkökulmasta. Henkilöt kulkivat löytöeläintalomatkat itsenäisesti yhdessä, joten toiminta tuki heidän omatoimista liikkumistaan kodin ulkopuolella. Toiminta mahdollisti henkilöille tutustumisen ja osallisuuden kolmannen sektorin yhdistystoimintaan ja vapaaehtoistyöhön. Henkilöt saivat pitää taukoja osallistumisessaan, jos niin halusivat.

Asumisyksikön ohjaaja totesi, että A1:lle oli etsitty kodinulkopuolista toimintaa: "*Että olis vähän sitä kodin ulkopuolista toimintaa, omaa juttua.*" Ohjaajan mukaan löytöeläintalon toimintaan osallistuminen oli ollut positiivista molemmille henkilöille: Henkilölle A2 tärkeää oli ollut hänelle toteutunut "*kodin ulkopuolinen elämä*", henkilölle A1 "*eläimet*". Toiminnan lähtökohdista ja merkityksestä ohjaaja totesi: "*Molemmilla lähti vähän eri tarpeista ja toiveista, mutta molemmille ollut nappi juttu.*" "(...) oottavat sitä ja tosi mielellään lähtevät." Ohjaaja kuvasi osallistumisen olevan henkilölle harrastusta ja mielekästä toimintaa, mutta edellyttävän ohjausta ja neuvontaa: "*(...) mukavaa ja mielekästä touhua, ei ole itsenäisesti hoitamaan hommaa*".

Ohjaaja kuvasi löytöeläintalotoiminnan tuoneen henkilöille onnistumisen ja mielihyvän kokemuksia, vahvistaneen itseluottamusta, olleen pieni askel uuteen ympäristöön ja toimintaan, jossa ollaan pois tutusta ympäristöstä, mutta jossa on kuitenkin tuttu ihminen mukana. "*Hyö menee ja olee ja tulee pois. Mutta heille mielekästä toimintaa, ja sitä ootetaan (...)*" Ohjaaja oli havainnut arjen sujuvan paremmin, kun välillä käydään kodin ulkopuolella.

Henkilö A1 oli havainnoinnin ja – sekä hänen itsensä että asumisyksikön ohjaajan – haastattelun perusteella varsin omatoiminen, itsenäisesti liikkuva ja aktiivisesti kommunikoiva. Hän vaikutti tukevan henkilöä A2. Jälkimmäinen myös ilmaisi vahvasti pitävänsä henkilöstä A1. Tämäkin kuvasti osaltaan toiselta henkilöltä saatua sosiaalista tukea. Löytöeläintalotoiminta oli heidän ainoa yhteinen aktiviteettinsa.

Havainnoitaessa A1 oli selvästi kiinnostunut eläimistä, niiden hoitamisesta ja valokuvaamisesta. Hän osasi toimia osin myös itsenäisesti kissojen ruokinnan yhteydessä ja keskittyi tehtäviin. Hän vaikutti tietävän, mitä tulee tehdä. A2 sen sijaan tarvitsisi ohjausta tehtävissä. Hänen seurasi aktiivisesti ympäristöä ja ihmisiä sekä haki kontaktia ihmisiin, mikä vei huomiota kissanhoitotehtävistä.

Henkilöt A1 ja A2 kertoivat keskustelewansa mielellään löytöeläintalokokemuksistaan muiden asumisyhteisönsä ihmisten kanssa. A1 kertoi muiden olevan kiinnostuneita myös hänen valokuvistaan. Löytöeläintalotoiminnan voidaan nähdä mahdollistavan henkilöille asiantuntijaroolin toiminnastaan voidessaan kertoa siitä muille. A1 oli myös osallistunut löytöeläintalon vierailupäiviin muiden asukkaiden kanssa, mikä

kuvasti osaltaan myös tätä teemaluokkaa: hän oli voinut innostaa ja tukea muitakin lähtemään kodin ulkopuolelle saamaan uusia kokemuksia.

### 5.2.3 Harrastus, työ ja kuntoutus

Molemmilla henkilöillä A1 ja A2 oli muitakin harrastuksia. A1:lle oli etsitty työmahdollisuuksia ja kodin ulkopuolista toimintaa, johon löytöeläintalotoiminta oli noussut vaihtoehdoksi A1:n omasta kiinnostuksesta. Näin toiminta oli avannut hänelle työmahdollisuuden. A1 toivoi haastattelussa saavansa uudenkin työpaikan, joka voisi liittyä kädentaitoihin: *"Miä oon huaveilna vähä uuttakii työpaikkoo (...)"* , *"Jottain käsitöitäkii vois tehdä, tykkeen paljon tehdä. Ehtis jottai tekemää."* Hänen vastauksestaan voidaan päätellä hänen pitävän löytöeläintalotoimintaa työnä. Hänestä olisi myös mieluisaa saada oikea työpaikka löytöeläintalosta, mikäli se olisi mahdollista: *"Olis. Kyllä sekkii työpaikka olis."* Hän totesi myös, että kävisi edelleen löytöeläintalolla, vaikka saisi työtä muualta. Henkilö A2 kertoi löytöeläintalotoiminnan olevan harrastus. Hänkin olisi kiinnostunut löytöeläintalosta työpaikkana, mikäli se olisi mahdollista. Hänellä oli jo työtoimintaa sekä harrastukseksi mainitsemansa yksi terapiamuoto.

Asumisyksikön ohjaajan mukaan toiminta oli henkilöille mielekäs harrastus, vaikka hän arveli, että *"hyö varmaan kokee itse sen työnä"*. Molemmille henkilöille oli etsitty kodin ulkopuolista toimintaa ja A1 oli toivonut työtä. Löytöeläintalon toiminta oli tullut vaihtoehtona esiin A1:n kiinnostuksesta. Toiminta sisältyi molempien henkilöiden viikko-ohjelmaan ja he saivat osallistumispäivältä työosuusrahaa. Löytöeläintalon ohjaaja arveli toiminnan olevan henkilöille harrastus.

Löytöeläintalon ohjaajan mukaan henkilöitä täytyi ohjata toiminnassa, eivätkä he selviytyisi tehtävistä itsenäisesti. Hän mainitsi antavansa positiivista palautetta tekemisen lomassa. Ohjaaja kertoi löytöeläintalon toimivan pitkälti vapaaehtoisvoimin ja resursien olevan rajalliset, mikä vaikutti myös mm. henkilöstö- ja tilaresursseihin. Tämä heijastui myös esimerkiksi mahdollisuuksiin ohjata erityistä tukea tarvitsevia ihmisiä. Ahtaisiin tiloihin ei mahtuisi monta ylimääräistä ihmistä. Hän kuvasi löytöeläintalon arkea ja työtehtäviä vaativiksi ja työläiksi. Työntekijältä vaadittiin kaikinpuolista toimintakykyä. Löytöeläintalon toiminta ei ole pelkkää kissansilitystä, kuten ohjaaja ilmaisi. Hän myös korosti löytöeläintalon perimmäistä tarkoitusta eli eläinsuojelutyötä.

Löytöeläintalon työntekijällä on vastuu eläinten hyvinvoinnista ja toiminnan sujuvuudesta, joten hänellä on vastuullinen rooli työntekijöiden toimintakykyisyyden ja tehtäviin soveltuvuuden arvioinnissa. Toisaalta kehitysvammaisista saattaa olla myös yleistettyjä ennakkokäsityksiä, jotka ehkä jättävät yksilölliset ominaisuudet ja resurssit varjoonsa. Tästä näkökulmasta myös kehitysvammainen yksilö voisi soveltua esimerkiksi eläinten hoivaan ja sosiaalistamisen tueksi.

#### **5.2.4 Löytöeläintalon eläinten hoitamisen merkitys kehitysvammaiselle henkilölle**

Eläimet, niiden parissa toimiminen ja kolmannen sektorin vapaaehtoisvoimin hoidettava löytöeläintalo luontoympäristönä sekä sosiaalisena ympäristönä toimivat tapaus- tutkimuksessa kehitysvammaisten aikuisten osallisuuden tukena. Toimintaan osallistumisen lähtökohtana olivat molempien henkilöiden kohdalla tavoite kodin ulkopuoliseen toimintaan. A1 oli toivonut löytävänsä töitä. Hän oli erityisesti kiinnostunut eläimistä. Eläimet ja eläinten parissa toimiminen sekä löytöeläintalo niiden toimintaympäristönä motivoivat erityisesti henkilöä A1. Henkilöllä A2 puolestaan korostui selvemmin osallistumisen sosiaalinen merkitys: ihmiset, vuorovaikutus ja ympäristön havainnointi.

Kehitysvammainen henkilö voi resurssiensa mukaan tuoda löytöeläintalolle myös hyödyllisen työpanoksensa: hän voi olla lisäkäsipari esimerkiksi juuri kissojen ruokinnassa sekä näiden sosiaalistajana ja leikittäjänä. Samalla tällainen toiminta luo mahdollisuuden vaikuttaa oman elämän ja arjen suunnitteluun ja toimintaan, oppia erilaisia tehtäviä, osallistua erilaisen ympäristön tarjoamaan toimintaan ja vuorovaikutukseen sekä saada palautetta ja onnistumisen kokemuksia. Lisäksi eläinrakkaat yksilöt pääsevät lähelle eläimiä, hoivaamaan ja hellimään niitä. Se saattaa olla hyvin tärkeää ja mieluisaa erityisesti silloin, jos henkilöllä ei ole mahdollista pitää omaa lemmikkieläintä, vaikka haluaisikin.

#### **5.2.5 Löytöeläintalon toiminnan vaikutus kehitysvammaisen aikuisen osallisuuden tukemisessa**

Löytöeläintalo voidaan nähdä eläinavusteista toimintaa mahdollistavana luontoympäristönä. Löytöeläintalotoimintaan osallistuminen kytkeytyy tässä raportissa käsiteltyyn

teoreettiseen viitekehykseen monin tavoin. Toiminnan lähtökohdissa ja toteutumisessa voidaan nähdä aikuisten kehitysvammaisten itsemääräämisoikeus, autonomia ja asiantuntijuus. Löytöeläintalo puolestaan voidaan nähdä erilaisten näkökulmien ympäristönä. Se on paitsi eläinsuojelun, kolmannen sektorin yhdistystoiminnan ja vapaaehtoistyön ympäristö, myös harrastus- ja virkistyspaikka erilaisille ja eri-ikäisille ihmisille. Tämä tapaustutkimus on tarkastellut löytöeläintaloa lisäksi Green Care -ideologisen eläinavusteisen toiminnan ympäristönä. Tästä näkökulmasta on voitu selvittää löytöeläintalon toimintaan osallistumisen merkitystä kehitysvammaisten aikuisten osallisuuteen. Sen on edellä esiteltyjen perustelujen mukaan voitu nähdä tukeneen kahden tutkimushenkilön osallisuutta.

## **6 POHDINTA**

### **6.1 Tutkimusprosessista**

Tämä opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen, monipuolinen ja haasteellinenkin. Tutkimusaihe osoittautui eläinavusteisen toiminnan osalta uutta näkökulmaa avaavaksi ja kehitysvammaisten osallisuuden ja työmahdollisuuksien osalta edelleen ajankohtaiseksi. Prosessin aikana olemme löytäneet useita yhtymäkohtia tutkimusaiheeseemme eri näkökulmista. Se on kytkeytynyt paitsi eläinavusteisuuteen, löytöeläintalotoimintaan ja kehitysvammaisten osallisuuteen, myös laajemmin kolmannen sektorin ja vapaaehtoistyön tarjoamiin mahdollisuuksiin osallisuuden tukemisessa.

Tutkimus olisi toki voitu rajata tiiviimmin vain esimerkiksi eläinavusteisuuden näkökulmaan, mutta osallisuuden tarkastelun tueksi oli tärkeää huomioida myös muita tapauksen ulottuvuuksia. Nämä kuvastuivat myös tutkimustyötä ohjaavissa teemoissa. Tutkimuksen kenttätööhön eli haastatteluihin ja havainnointiin käytettävä aika jäi niukaksi tutkimuskohteena olevan toiminnan ollessa tauolla. Aiheen moninaisuudesta hahmottui laaja teoreettinen viitekehys, joten työhömmme sisältyi runsaasti erilaiseen lähdekirjallisuuteen perehtymistä ja niistä keskustelua.

### **6.2 Tutkimuksen tuloksista**

Vaikka tutkimuskohteena ollut tapaus oli suppea, se tarjosi hyödyllistä tietoa löytöeläintalon toimintaan osallistumisen merkityksestä ja mahdollisuuksista eläinavusteisena toimintamuotona. Toimintaan osallistumisen todettiin tukeneen tämän tapauksen henkilöiden osallisuutta eri näkökulmista. Heidän osallistumisensa lähtökohtana oli ollut pitkälti heidän oma kiinnostuksensa ja motivaationsa juuri löytöeläintalon toimintaan. Osallistuminen oli tuonut heille myös itsenäistä liikkumisvapautta. He olivat voineet vaikuttaa itsenäiseen löytöeläintalomatkojen kulkemiseen. He olivat lisäksi voineet päättää sen, etteivät tarvitse asumisyksiköstä ohjaajaa mukaansa. Tehtävien valintaan löytöeläintalolla he eivät juuri olleet voineet vaikuttaa.

Tapaus nosti esiin myös kehitysvammaisten osallistumisen kolmannen sektorin pääosin vapaaehtoisvoimin tehtävään eläinsuojelutyöhön. Toimintaan osallistuneet henkilöt kokivat osallistumisensa hieman eri tavoin: toiselle se oli työtä, toiselle harrastus. Myös ohjaajilla oli erilaisia mielipiteitä: se nähtiin olevan niin ”mielekästä touhua”, harrastus kuin työ. Työn merkitykseen arvioitiin liittyvän se, että henkilöt saivat osallistumisestaan työosuusrahaa. Omaan elämään ja arjen toimintaan vaikuttamisena kuvastuu tässä myös se, että henkilöt olivat itse voineet vaikuttaa tämän toimintamuodon valintaan. He pääsivät näin osallistumaan aitoihin eläinsuojelutyötä tekevän löytöeläintalon arkitoimiin, tutustumaan erilaiseen ympäristöön ja ihmisiin. He pääsivät osallisiksi vapaaehtoistyöstä.

Eläinavusteisen toiminnan mahdollisuudet ovat moninaiset ja sen toteutukseen voi osallistua myös esimerkiksi kuntoutukseen tai erityisryhmään perehtymätön henkilö. Tässä tapauksessa löytöeläintalon ohjaajalla ei ollut aiempaa kokemusta kehitysvammaisista tai heidän kuntoutuksestaan. Löytöeläintalo toimi ennakkoluulottomasti, joustavasti ja rohkaisevasti tarjotessaan kehitysvammaisille henkilöille mahdollisuuden osallistua aitoihin arkisiin kissojen hoitotoimiin aidoissa tilanteissa. Se vaatii löytöeläintalolta ohjaukseen sitoutuvan henkilön työpanoksen. Kehitysvammaisuuteen voi myös liittyä erilaisia oppimiseen, kommunikointiin ja käyttäytymiseen liittyviä piirteitä, jotka saattaisivat olla haasteellisia ympäristölle ja ihmisille, joilla ei ole kokemusta tai tietoa kehitysvammaisista. Siksi jonkinlainen tietopaketti kehitysvammaisuudesta saattaisi tukea myös juuri tämän tapauksen kaltaisessa toiminnassa kehitysvammaisten kanssa työskenteleviä henkilöitä, niin ohjaustehtävissä kuin muinakin työtovereina.



Aiemmin tässä raportissa on tullut esiin kehitysvammaisten suurimpana työllistymisen esteenä juuri työhönvalmennuksen puuttuminen (ks. Leinonen 2013). Tässä tarkastelussa tapauksessa henkilöt ovat saaneet ohjausta ja neuvontaa oikeisiin löytöeläintalon arjen tehtäviin. Tehtäväsisältöä ei ole tarvinnut laatia keinotekoisesti: kissat ruokitaan kuitenkin päivittäin ja niiden kanssa täytyy myös seurustella päivittäin (vrt. myös esim. Ylikorpi 2012 ja 2013).

Kehitysvammaisen aikuisen toimintakyvyn ja osallisuuden tukemisessa merkittäviä ovat vuorovaikutus, osallistumisen esteettömyys, mielekäs toiminta arjen ympäristöissä ja yhteisöissä. Tämän tapauksen henkilöille oli avautunut mahdollisuus osallistua omia tavoitteita tukevaan toimintaan mieluisassa ympäristössä. Tämän osallistumisen voidaan nähdä tarjonneen sosiaalista vuorovaikutusta, yhteisöllisyyttä sekä tukea fyysiseen ja psykososiaaliseen toimintakykyyn. Heille on tarjoutunut vuorovaikutusta sekä eläinten että ihmisten kanssa. Eläinavusteisuuden on todettu voivan tukea myös ihmisten välistä vuorovaikutusta, mikä kävi ilmi myös tässä tapauksessa. Eläimet eivät syrji erilaisia ihmisiä, vaan ne hyväksyvät myös kehitysvammaisen. Erityisesti eläinrakkaalle ihmiselle eläinten läsnäolo, vuorovaikutus niiden kanssa sekä hoiva ja huolenpito voivat tuoda ihmiselle mielihyvää, onnistumisen ja hyväksynnän kokemuksia. Myös tässä tapauksessa eläinten läsnäolo ja niiden parissa toimiminen koettiin mielekkäänä. Toimiessaan löytöeläintalolla ja kulkiessaan löytöeläintalomatkoja toimintaan osallistuneet saivat myös aktivointia ja arkiliikuntaa.

Löytöeläintalotoiminta voi tarjota yksilön kiinnostuksen ja toimintakyvyn sekä löytöeläintalon resurssien mukaan harrastus-, virkistys- ja työmahdollisuuksia myös kehitysvammaiselle henkilölle. Eläinavusteisen toiminnan tavoitteellisuuden näkökulmasta löytöeläintalo ja sen toiminta voivat toimia sosiaalisten suhteiden, vuorovaikutuksen ja osallisuuden tavoittelun ympäristönä sekä toimintamuotona. Tärkeää tässä kuten muussakin yhteistyössä on kuitenkin huomioida eri osapuolten intressit, resurssit ja vastuukysymykset. Esimerkiksi kehitysvammaiset ovat toimintakyvyltään yksilöllisiä, joten heidän resurssiensa yleistävä ennakkoarvio voisi jättää huomioimatta hyvänkin vapaaehtoistyöntekijän. Toisaalta eroja voi olla myös yksilöiden kyvyissä ymmärtää työpanoksensa arvoa: kehitysvammainen voisi ehkä vammatonta helpommin tulla jopa hyväksikäytetyksi myös vapaaehtoistyössä. Tämä näkökulma on tosin tärkeä muidenkin kuin kehitysvammaisten kohdalla.

### 6.3 Tutkimuksen merkitys ja jatkomahdollisuudet

Aiheemme on myös herättänyt kiinnostusta eri tahoilla. Esimerkiksi eräs löytöeläintalo toivoi jo kartoittavaan kyselyymme vastatessaan saavansa tutustua raporttiimme. Syksyllä 2013 syntyi myös Asumispalvelusäätiö ASPA:n seminaarissa keskustelua myös tästä opinnäytetyön aiheesta eräiden säätiön edustajien kanssa, ja hekin ilmaisivat olevansa kiinnostuneita. Aiheella on pyritty myös avaamaan uutta näkökulmaa Green Care -ideologiseen eläinavusteiseen toimintaan, mikä on kiinnostanut opinnäytteemme yhteistyökumppanina olevaa projektia ”Luontohoiva – palvelukonseptien ja monitoimijaisten verkostojen kehittäminen Etelä-Savon alueella”. Vastaavanlaisia aiempia tutkimuksia emme löytäneet. Aiheemme on lähestynyt kehitysvammaisten arjen mahdollisuuksia osallistua ympäristönsä yhteisöihin ja toimintaan. Se on nostanut esiin eläinten ja niihin liittyvän toiminnan merkityksen sekä ympäristöinä eläinsojelijayhdistysten vapaaehtoisvoimin toimivat löytöeläintalot. Tämä näkökulma on korostanut kolmannen sektorin ja vapaaehtoistyön ulottuvuuksia. Kokonaisuutena työ on pyrkinyt tarkastelemaan löytöeläintaloa eläinavusteisen toiminnan mahdollisuutena.

Kehitysvammaisten toiminta löytöeläintalolla voi hyödyttää sekä kehitysvammaista että löytöeläintaloa, mutta se voi tuoda myös haasteita. Myös ennakkoluulot voivat asettaa esteitä ja haasteita. Nykyisin esimerkiksi kuntoutuksen ja vammaisuuden käsityksissä korostuvat osallisuuden, aktiivisen kansalaisuuden, subjektiivisuuden, oman elämän asiantuntijuuden, itsemääräämisoikeuden ja elämänhallinnan näkemykset. Ne koskettavat kaikkien ihmisten – myös kehitysvammaisten – elämää ja mahdollisuuksia. Tämän tapaustutkimuksen henkilöiden A1 ja A2 voidaan nähdä saaneen tukea osallisuuteensa, mutta yleisempi näkemys edellyttäisi laajempaa tutkimusta. Useammat haastattelu- ja havainnointikerrat olisivat voineet tuoda lisätietoa ja uusia näkökulmia aiheeseen. Tämän tapaustutkimuksen myötä voitiin kuitenkin avata löytöeläintalon roolia mahdollisena eläinavusteisen toiminnan ympäristönä. Tulosten perusteella eläinavusteisuuden merkitys tuli esiin.

Jokaisella ihmisellä on oikeus osallisuuteen ja sosiaaliseen tukeen. Tämä oikeus ei aina välttämättä toteudu yksilön tai yhteisön kannalta riittävän hyvin. Esimerkiksi harrastusmahdollisuudet saattavat olla rajalliset eri syistä. Taloudelliset resurssit tai vaikkapa kuljetus- ja avustajapalvelujen saatavuus voivat olla huonot, jolloin osallis-

tumismahdollisuudet voivat olla vähäiset. Maksuttomat, sijainniltaan ja yksilön kiinnostukseen ja toimintakykyyn nähden soveltuvat vaihtoehdot voisivat tarjota tilaisuuksia erilaiseen kodin ulkopuoliseen virkistykseen ja aktiviteetteihin, yksilön ja yhteisön hyvinvointia tukevaan toimintaan. Tässä kolmas sektori vapaaehtoistoiminnan muotoineen voi tarjota erilaisia vaihtoehtoja, joista myös kehitysvammaiset aikuiset voisivat löytää mielekästä toimintaa. Esimerkiksi juuri löytöeläintalo vapaaehtoisin voimin eläinten hyvinvointia tukevana yhteisönä voitaisiin nähdä sellaisena. Se ei tosin tarjoaisi työstä rahapalkkaa, mutta ainakin se voisi avata työskentelymahdollisuuden ja osallistumisen yhteisen päämäärän eli eläinten hyvinvoinnin tukemiseen. Tämä puolestaan tukisi vammaisen itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja elämänhallintaa.

Löytöeläintalon resurssien rajallisuus luo omat rajoitteensa esimerkiksi ohjaushenkilöstön ja tilojen osalta. Toisaalta työntekijältä edellytettujen ominaisuuksien osalta todettiin erilaisia näkemyksiä. Haastateltu ohjaaja painotti "melkein täyttä", kaikinpuolista toimintakykyä. Radiohaastattelussa kuultu erään löytöeläintalon vapaaehtois-työntekijä (Natunen 2013) puolestaan luetteli löytöeläintalon työntekijältä vaadittaviin ominaisuuksiin vain täysi-ikäisyyden ja eläinrakkauden. Aiemmin tässä raportissa käsiteltiin kuntoutuksen ja vammaisuuden nykykäsityksiä yksilöllisyydestä, ympäristöstä ja asenteista. Esimerkiksi kehitysvammaisuuden aste sekä oppimis- ja toimintakyky vaihtelevat yksilöllisesti. Ympäristöillä, erilaisilla resursseilla ja ympäristön asenteilla – eli näin myös sosiaalisen tuen määrällä ja laadulla – on merkityksensä yksilön mahdollisuuksiin ja osallisuuteen yhteiskunnassa.

Tämän opinnäytetyön prosessi näkökulmineen olisi voinut olla erilainen, mikäli sen tekijöistä kumpikaan ei olisi ollut lainkaan kiinnostunut eläimistä ja niiden parissa toimimisesta. Samoin eroa olisi voinut tuoda sekin, jos toinen tekijä olisi edustanut jotain toista koulutusohjelmaa. Esimerkiksi sosionomi- ja toimintaterapeuttiopiskelijoiden yhteisenä opinnäytetyönä se olisi voinut lähestyä aihetta tätä syvemmin niin sosiaalisen tuen kuin toimintaterapian alueilta. Erilaiset tutkija- ja menetelmätriangu-laatiot olisivat voineet synnyttää uusia kysymyksiä, näkökulmia ja huomioita niin aiheeseen yleisesti kuin muun muassa tarkasteltuun tapaukseen, mikä olisi voinut olla hyvinkin hedelmällistä. Myös tätä useammat haastattelut ja havainnoinnit olisivat voineet tuoda erilaista ja tarkentavaa lisätietoa. Kohdehenkilöiden läheisten haastatteluja harkittiin, mutta niitä ei toteutettu osin aikataulullisista syistä. Tärkeämpi syy oli kui-

tenkin kehitysvammaisten oman äänen ja roolin esiintuominen. Toimintaa läheltä seuranneiden ohjaajien näkemyksiä pidettiin omaisten näkökulmaa tärkeämpinä.

Mielenkiintoista olisi myös esimerkiksi selvittää tällaisen toimintamuodon merkitystä yksilön toimintakyvyn eri osa-alueiden tukemisessa tai jonkin muun kuin sosiaalisen kuntoutuksen osa-alueen näkökulmasta. Näin voitaisiin tarkastella vaikkapa toiminnan fyysistä toimintakykyä tukevaa tai kasvatuksellista hyötyä.

Tapaustutkimuksen jalkauttamisen kentälle totesimme olevan tärkeää tutkimuksen merkityksen kannalta. Tämän opinnäytetyön toivotaan avaavan kolmannen sektorin löytöeläintalotoiminnan mahdollisuuksia ja merkityksiä kehitysvammaisten aikuisten osallisuuden tukemisessa sekä vahvistavan kehitysvammaisten omaehtoisen toiminnan vaihtoehtoja. Löytöeläintalot toimivat pitkälti vapaaehtoisvoimin niukin resurssein, mikä asettaa omat rajoituksensa muun muassa tämän opinnäytetyön tarkastelemalle erityisryhmien toimintamahdollisuudelle. Eräs toiminnan tukimahdollisuus voisi olla sosiaalialan opiskelijoiden osallistuminen siihen opintoihinsa liittyvänä. Toimimalla kehitysvammaisen aikuisen tukena mahdollistaen tämän eläinten parissa työskentelyn opiskelija voisi sisällyttää opintoihinsa Green Care -ulottuvuuden. Toisaalta opiskelijat eivät välttämättä voisi sitoutua kovin pitkäkestoiseen mukanaoloon. Yhteistyömahdollia voitaisiin ehkä kokeilla, mikäli asianosaiset osapuolet näkisivät sen hyödylliseksi.

## LÄHTEET

Ahvenniemi, Ulla 2013. Ottakaa oppia, tavalliset! Kodin Kuvalehti 7/2013, 27.

Alasuutari, Pertti 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 988/1977. WWW-dokumentti.  
<http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 15.8.2013

Cirulli, Francesca, Borgi, Marta, Berry, Alessandra, Francia, Nadia & Alleva, Enrico 2011. Animal-assisted interventions as innovative tools for mental health. Ann Ist Super Sanita. Vol. 47, No 4: 341–348. WWW-dokumentti.  
[http://www.iss.it/binary/publ/cont/ANN\\_11\\_04\\_04.pdf](http://www.iss.it/binary/publ/cont/ANN_11_04_04.pdf). Ei päivitystietoja. Luettu 4.7.2013.

Eläinsuojelulaki 247/1996. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 5.4.2013.

Green Care Finland ry. Green Care/Toimialat. WWW-dokumentti.  
<http://www.gcfinland.fi/MitaOnGreenCarePaavalikko;jsessionid=A8D0ED925B243CF2DE6C3A61A21446C7?name=toimialat&parentName=MitaOnGreenCarePaavalikko&parentSubName=MitaOnGreenCarePaavalikko>. Ei päivitystietoja. Luettu 15.7.2013.

Green Care – mitä se on? WWW-dokumentti. <<http://esavogreencare.ning.com/>. Ei> päivitystietoja. Luettu 5.4.2013.

Hautala, Tiina, Hämäläinen, Tuula, Mäkelä, Leila & Rusi-Pyykönen, Mari 2011. Toiminnan voimaa: toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.

Heiska, Juhani. 1998. Ennakoiva mielenterveystyö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyypä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hyypä, Markku T. 2013. Kulttuuri pidentää ikää. Helsinki: Duodecim.

Jokela, Maiju 2011. Aivovamman saaneen kuntoutujan kokemukset koira-avusteisesta fysioterapiasta. Opinnäytetyö. Fysioterapian koulutusohjelma. WWW-dokumentti.  
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35298/Opinnaytetyo.pdf?sequence=1>. Luettu 11.7.2013.

Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kansi, Inka & Kauppinen, Anni 2013. Ei haukku haavaa tee. Esite koira-avusteisesta kasvatus- ja kuntoutustyöstä. Opinnäytetyö. Toimintaterapian koulutusohjelma. Metropolia ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti.  
[https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57684/Kansi\\_Inka\\_Kauppinen\\_Anni.pdf?sequence=1](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57684/Kansi_Inka_Kauppinen_Anni.pdf?sequence=1). Luettu 11.7.2013.

Kartio, Johanna (toim.) 2009. Selkokieli ja vuorovaikutus. Helsinki: Kehitysvamma-liitto.

Kaski, Markus, Manninen, Anja & Pihko, Helena 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kaukola, Jukka 2000. Kohti täyttä elämää. Tutkimus kehitysvammaisista ihmisistä oman asiansa ajajina. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Keinänen, Irina. Vain yksi kissa kymmenestä haetaan löytöeläinkodista takaisin entiseen kotiinsa. Kissasanomat. Lemmikkikissojen äänenkannattaja. No1. 2012. MSD Animal Health, 7.

Keränen, Eija, Nissinen, Pasi, Saarnio, Tuula & Salminen, Mirva 2001. Sosiaalityön uudet ulottuvuudet. Helsinki: Tammi.

"Koen itse olevani tekijä" - Kohti yksilöllistä elämää ja osallisuutta. Vammaispalveluiden valtakunnallinen Kaste-hanke 2010–2013. WWW-dokumentti.  
[http://www.vaalijala.fi/alltypes.asp?d\\_type=5&menu\\_id=173&#](http://www.vaalijala.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=173&#). Luettu 20.8.2013.

Konttinen, Esa 2013. Kolmas sektori. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Internet-osoitteessa:  
<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>. Ei päivitystietoja. Luettu 1.4.2013.

Laatu, Markku 2012. Lemmikkieläimet hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvan tuottajina. Teoksessa Helne, Tuula & Silvasti, Tiina (toim.) Yhteyksien kirja: etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 255–270. WWW-dokumentti.  
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37654/YhteyksienKirja.pdf?sequence=1>. Ei päivitystietoja. Luettu 24.10.2013.

Ladonlahti, Tarja 2001. Oppimisen merkitys ja mahdollisuudet yhteisöön liittymisen tukemisessa. Teoksessa Ladonlahti, Tarja & Pirttimaa, Raija (toim.) Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 94. Helsinki: Palmenia-kustannus, 17–41.

Laine, Markus, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977. WWW-dokumentti.  
<http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 15.8.2013

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 15.8.2013

Launonen, Kaisa 2003. Kehitysvammaisuuteen liittyviä kielen ja kommunikoinnin piirteitä. Teoksessa: Launonen, Kaisa & Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija (toim.) Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia, 143–166.

Lehtinen, Ulla 2001. Ammatillisuus ja käyttäjäkeskeisyys aikuiskasvatuksessa. Teoksessa Ladonlahti, Tarja & Pirttimaa, Raija (toim.) Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 94. Helsinki: Palmenia-kustannus, 43–70.

Lehto, Armi 2012. Green Care osaksi sosiaalityötä? Luontoon tukeutuvat työmenetelmät ja paikallinen erityisyys. Pro Gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. WWW-dokumentti.  
[http://www.greencarelapland.fi/static/content\\_files/Lehto\\_Gradu\\_Green\\_Care.pdf](http://www.greencarelapland.fi/static/content_files/Lehto_Gradu_Green_Care.pdf). Ei päivitystietoja. Luettu 8.4.2013.

Leinonen, Nina. Pari euroa päivässä. Iltalehti 26.1.2013, 26–27.

Leppänen, Miina. "Esko hoitaa eläinten kielellä." Käsi kädessä - Hyvän mielen hyötylehti 6/2012, 28–30.

Malm, Marita 2006. Toimintakyky ja sen arviointi. Teoksessa Malm, Marita, Matero, Marja, Repo, Marja & Talvela, Eeva-Liisa. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY, 57–67.

Matikka, Leena 1994. The Quality of Life of Adults with Developmental Disabilities in Finland. Artikkeliteoksessa Matikka, Leena M. 2001. Service-oriented Assessment of Quality of Life of Adults with Intellectual Disabilities. Academic Dissertation. FAMR Research Publications 83/2001. Helsinki: Finnish Association on Mental Retardation, FAMR Research Unit, Appendix I.

Matikka, Leena M. & Vesala, Hannu T. 1997. Acquiescence in Quality-of-Life Interviews With Adults Who Have Mental Retardation. Artikkeliteoksessa Matikka, Leena M. 2001. Service-oriented Assessment of Quality of Life of Adults with Intellectual Disabilities. Academic Dissertation. FAMR Research Publications 83/2001. Helsinki: Finnish Association on Mental Retardation, FAMR Research Unit, Appendix III.

Matikka, Leena M. 2001. Service-oriented Assessment of Quality of Life of Adults with Intellectual Disabilities. Academic Dissertation. FAMR Research Publications 83/2001. Helsinki: Finnish Association on Mental Retardation, FAMR Research Unit.

Mehtäläinen, Helena & Taipale, Teuvo 2001. Aikuisuus ja autonomia. Teoksessa Ladonlahti, Tarja & Pirttimaa, Raija (toim.) Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 94. Helsinki: Palmenia-kustannus, 109–121.

Metteri, Anna & Haukka-Wacklin, Tuula 2007. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen yhteydessä. Teoksessa: Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (Toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. STAKES. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 53–68.

Mäkelä, Kristiina, Tuominen, Marja-Liisa, Kivistö, Sirkku, Kovanen, Pirjo, Kovanen, Juha & Riskumäki, Sari 2013. Osallisuus on vammaisen oikeus. Itä-Savo, LukiJaltpalsta. 4.10.2013, 13.

Mäkinen, Päivi, Raatikainen, Eija, Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Natunen, Noora 2013. Haastattelu Etelä-Savon Radiossa 30.10.2013. Vapaaehtois-työntekijä. Mikkelin löytöeläintalo.

Osahankkeen loppuraportti. Vammaispalveluiden valtakunnallinen Kaste-hanke 2010–2013. WWW-dokumentti.  
[http://www.vaalijala.fi/alltypes.asp?d\\_type=5&menu\\_id=173&#](http://www.vaalijala.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=173&#). Ei päivitystietoja. Luettu 19.10.2013.

Peltola, Taru 2007. Empirian ja teorian vuoropuhelu. Teoksessa: Laine, Markus, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 111–129.

Pessi, Anne Birgitta 2011. Vapaaehtoistoiminta – unelmia ja uhkakuvia systeemiälyn näkökulmasta. Kansalaisyhteiskunta-lehti 2/2011, 174–214. Internet-osoitteessa: <http://kans.jyu.fi/lehti/2011-2/artpessi/view>. Ei päivitystietoja. Luettu 1.4.2013.

Peuraniemi, Teemu 2012. Luonnollista hyvinvointia - esisuunnitteluhanke Green Care -toimintamallin kehittämisestä Muurutvirran hoitokodin kehitysvammaisille asukkaille. Opinnäytetyö (YAMK). Kuntoutuksen koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti.  
[https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/43515/Peuraniemi\\_Teemu.pdf?sequence=1](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/43515/Peuraniemi_Teemu.pdf?sequence=1). Luettu 11.7.2013.

Pyykkönen, Miikka. Uusi kolmas sektori. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. WWW-dokumentti.  
<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/uusi-kolmas-sektori>. Ei päivitystietoja. Luettu 1.4.2013.

Reini, Sini 2011. Eläinavusteinen toiminta osana sosiaali- ja terveysalaa. Pirkanmaan Hali-Bernit tuottamassa hyvää oloa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaalityön ja palveluohjauksen vaihtoehtoiset ammattiopinnot. Tampereen ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti.  
[https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/26358/Reini\\_Sini.pdf?sequence=2](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/26358/Reini_Sini.pdf?sequence=2). Luettu 10.7.2013.

Repo, Marjo 2006. Aikuisuus. Teoksessa Malm, Marita, Matero, Marja, Repo, Marja & Talvela, Eeva-Liisa. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY, 400–405.

Rihu, Tanja. "Nollatoleranssi ei kaada Vaalijalaa". Itä-Savo 14.7.2013, 7.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Tapaustutkimus. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Menetelmäopetuksen tietovarasto. WWW-dokumentti. [http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5\\_5.html](http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html). Ei päivitystietoja. Luettu 18.4.2013.

Salonen, Arto O. 2012. Sosiaalinen saneeraus - tie ekososiaaliseen sivistykseen. Teoksessa Helne, Tuula & Silvasti, Tiina (toim.) Yhteyksien kirja: etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. WWW-dokumentti.  
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37654/YhteyksienKirja.pdf?sequence=1>. Luettu 24.10.2013, 134–147.



Salonen, Kirsi 2010. Mielen luonto: eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Green Spot.

Sempik, Joe, Hine, Rachel & Wilcox, Deborah (toim.) 2010. Green Care: A Conceptual Framework. A Report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care. COST 866, Green Care in Agriculture. WWW-dokumentti.  
[http://www.umb.no/statisk/greencare/green\\_carea\\_conceptual\\_framework.pdf](http://www.umb.no/statisk/greencare/green_carea_conceptual_framework.pdf). Ei päivitystietoja. Luettu 20.5.2013.

Seppälä, Heikki 2008. Kehitysvammaisten kuntoutus. Teoksessa Rissanen, Paavo, Kallanranta, Tapani & Suikkanen, Asko (toim.) Kuntoutus. Helsinki: Duodecim, 507–521.

SEY:n jäsenyhdistykset. WWW-dokumentti.  
[http://www.sey.fi/seyn\\_toimii/seyn\\_jasenyhdistykset](http://www.sey.fi/seyn_toimii/seyn_jasenyhdistykset). Ei päivitystietoja. Luettu 16.4.2013.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Akateeminen väitöskirja. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulun yliopisto. WWW-dokumentti.  
<http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>. Luettu 6.11.2013.

Soini, Katariina, Ilmarinen, Katja, Yli-Viikari, Anja, Kirveennummi, Anna 2011. Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):3. 320–330. WWW-dokumentti.  
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence=1>. Luettu 9.5.2013.

Somerkivi, Pirjo 2000. ”Olen verkon silmässä kala”. Vammaisuus, kuntoutuminen ja selviytyminen sosiaalisen tuen verkostoissa. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion yliopisto. Helsinki: Valopaino Oy.

Suikkanen, Asko & Piirainen, Keijo 1995. Kuntoutuja kansalaisena, kuluttajana ja asiakkaana. Teoksessa Suikkanen, Asko, Härkäpää, Kristiina, Järvikoski, Aila, Kallanranta, Tapani, Piirainen, Keijo, Repo, Marjatta & Wikström, Juhani. Kuntoutuksen ulottuvuudet. Porvoo: WSOY, 188–197.

Suominen, Petteri & Hyvärinen, Sanni 2013. Palovaroin, parisuhde vai pamppu? Selvitys vammaisten ihmisten ja mielenterveyskuntoutujien turvallisuuden kokemiin vaikuttavista tekijöistä. Turvallisuuden taitajat -projekti. ASPA-julkaisuja 02/2013. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA. WWW-dokumentti.  
<http://www.aspasaatio.fi/sites/default/files/Palovaroin%20parisuhde%20vai%20pamppu.pdf>. Luettu 3.9.2013.

Tiitola, Kati. Voimauttavat eläinkontaktit. Nuorten Luonto -lehti 4/2012, 9–11. Luontoliitto ry. WWW-dokumentti. [http://www.luontoliitto.fi/nuorten\\_luonto/nuorten-luonto-42012/voimauttavat-elainkontaktit](http://www.luontoliitto.fi/nuorten_luonto/nuorten-luonto-42012/voimauttavat-elainkontaktit). Päivitetty 7.12.2013. Luettu 1.4.2013.

Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomivaara, Salla 2010. Eläimet - luonnon ja yhteiskunnan rajoilla. Teoksessa Valkonen, Jarno (toim.) Ympäristösosiologia. Helsinki: WSOYpro Oy, 115–142.
- Turunen, Seppo 2011. Lemmikkielämää: ihmisen eläinsuhde ja eläinten hyödyntäminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Uutela, Antti 1998. Sosiaalinen tuki ja terveys. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Pirttilä-Backman, Anna-Maija. (toim.) Sosiaalinen vuorovaikutus. Helsinki: Otava, 208–221.
- Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4. WWW-dokumentti.  
[http://www.stm.fi/c/document\\_library/get\\_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.pdf). Ei päivitystietoja. Luettu 5.4.2013.
- Wahlström, Riitta 2006. Eheyttävä luonto: miten luonto kuntouttaa. Espoo: Kustannus Oy Michael Kirjat.
- Wiman, Ronald 2007. Kumpaa pitäisi kuntouttaa - ihmistä vai yhteiskuntaa? Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (Toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. STAKES. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 81–90.
- Yin, Robert K. 2012. Applications of Case Study Research. Los Angeles: Sage.
- Ylikorpi, Päivi 2012. Sisäkissa tarvitsee aktivointia - ja oman rauhan. Kissasanomat. Lemmikkikissojen äänenkannattaja. No1. 2012. MSD Animal Health, 10–11.
- Ylikorpi, Päivi 2013. Kissanhoidon käsikirja. Helsinki: Art House.
- Yli-Viikari, Anja, Ilmarinen, Katja, Roos, Irene 2010. Maatilat tuottavat Ruotsissa sosiaalipalveluja. Maaseudun uusi aika 3. Verkkolehti. WWW-dokumentti.  
[http://www.mua.fi/SIRA\\_Files/downloads/Arkisto/MUA\\_lehti/2010/MUA\\_3\\_2010\\_ko\\_Yli-Viikari.pdf](http://www.mua.fi/SIRA_Files/downloads/Arkisto/MUA_lehti/2010/MUA_3_2010_ko_Yli-Viikari.pdf). Ei päivitystietoja. Luettu 5.4.2013.
- Ylönen, Marja & Litmanen, Tapio 2010. Sosiologisia lähestymistapoja yhteiskunnan ympäristösuhteeseen. Teoksessa Valkonen, Jarno (toim.) Ympäristösosiologia. Helsinki: WSOYpro Oy, 51–82.

## Erityisryhmien toimintaan osallistumista kartoittava kysely eläinsuojeluyhdistyksille

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Teemme opin-  
näytetyötä eläinavusteisesta toiminnasta kuntoutuksen näkökulmasta, eräänä mahdol-  
lisena sovelluksena ja toimintaympäristönä löytöeläintalo. Haluaisimme kartoittaa  
mahdollisesti jo olemassa olevaa/ollutta/suunniteltua eläinavusteisuuden alueeseen  
liittyvää toimintaa. Olisimme kiitollisia, jos teidän olisi mahdollista vastata kartoitta-  
vaan kyselyymme. Vastaukset auttaisivat meitä opinnäytetyössämme. Vastaajien ano-  
nymisyys säilytetään eli emme kerro, millä paikkakunnilla tai mitkä yhdistykset ovat  
tehneet mitään. Olemme vain kiinnostuneita siitä, minkä verran erityisryhmät ovat  
päässeet toimimaan löytöeläintaloilla. Toivoisimme vastauksia seuraaviin kysymyk-  
siin:

1. Onko löytöeläintalollanne yhteistyötä joidenkin erityisryhmien (esim. syrjäy-  
tymisvaarassa olevat nuoret, pitkäaikaistyöttömät, päihde- ja mielenterveys-  
kuntoutujat, kehitysvammaiset, maahanmuuttajat, tms.) kanssa esim. työkokei-  
lun, kuntouttavan työtoiminnan, vapaaehtoistyön tai muun toiminnan kautta?  
Jos on, minkä ryhmän/ryhmien?
2. Mitä hyötyä kyseisestä yhteistyöstä löytöeläintalollenne on/voisi olla?
3. Mitä haasteita kyseisestä yhteistyöstä löytöeläintalollenne on/voisi olla?
4. Käykö löytöeläintalonne avoimena vierailupäivänä erityisryhmiin kuuluvia  
henkilöitä ja jos käy, minkä ryhmän?
5. Millaista yhteistyötä toivoisitte tai näkisitte mahdolliseksi/hyödylliseksi joi-  
denkin erityisryhmien parissa, miksi?
6. Miksi mahdollisesti ette toivoisi tai näkisi yhteistyötä erityisryhmien parissa  
mahdolliseksi/hyödylliseksi?

Kiitämme vastauksistanne!

Ria Piispa ja Jaana Saalasti

(sähköpostiosoitteet on etsitty yhdistysten nettisivuilta)

## Suostumuslomake A – haastattelua ja havainnointia varten

Teemme sosiaali-alan opinnäytetyötä, joka tarkastelee löytöeläintalon ja eläinavusteisen toiminnan merkityksiä kaupunkiympäristössä. Aineistona käytetään haastatteluja ja löytöeläintalotoimintaan osallistuvien henkilöiden havainnointia. Lisäksi perehdytään tutkimusta koskevaan kirjallisuuteen ja muuhun materiaaliin.

Sinä kuulut tutkimuksen kohderyhmään ja haluaisimme haastatella ja havainnoida myös sinua. Sinulla on myös oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Nauhoitamme haastattelut, jotta voimme kirjoittaa niistä opinnäytetyössämme. Kenenkään tutkimukseen osallistuvan nimeä tai tutkimuksen toimintaympäristöä ei kerrota muille. Haastattelunauhat hävitetään heti, kun niitä ei enää tarvita. Tutkimus voidaan julkaista ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden joukossa.

Suostun siihen, että Ria Piispa ja Jaana Saalasti haastattelevat minua opinnäytetyönsä aiheesta ja havainnoivat minua löytöeläintalon toiminnassa.

-----/-----2013

-----  
Allekirjoitus

Teemme sosiaalialan opinnäytetyötä, joka tarkastelee löytöeläintalon ja eläinavusteisen toiminnan merkityksiä kaupunkiympäristössä. Aineistona käytetään haastatteluja ja löytöeläintalotoimintaan osallistuvien henkilöiden havainnointia. Lisäksi perehdytään tutkimusta koskevaan kirjallisuuteen ja muuhun materiaaliin.

Kuulut tutkimuksen kohderyhmään ja haluaisimme haastatella sinua. Voit vapaasti päättää, haluatko osallistua haastatteluun. Nauhoitamme haastattelut opinnäytetyötämme varten. Haastattelunauhat hävitetään heti, kun niitä ei enää tarvita. Tutkimuksen toimintaympäristöä tai kenenkään tutkimukseen osallistuvan nimeä ei paljasteta työssämme. Tekstistä eivät ulkopuoliset voi myöskään tunnistaa kenenkään mielipiteitä.

Raportti voidaan julkaista ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden julkaisusarjassa.

Suostun siihen, että Ria Piispa ja Jaana Saalasti haastattelevat minua opinnäytetyötään varten.

-----/-----2013

-----

Allekirjoitus

### **Eläimet ja eläinten parissa toimiminen sekä Green Care**

Miten henkilö lähestyy ja käsittelee eläimiä (kissoja)?

Miten henkilö puhuu eläimille ja eläimistä?

Mitä ja miten henkilö huomioi toimiessaan löytöeläintalolla?

Leikkiikö henkilö eläinten kanssa?

Miten hoiva ja huolenpito mahdollisesti ilmenevät?

Miten henkilö itse suhtautuu toimintaan?

Miten henkilö käyttäytyy ja miten hän toiminnassa onnistuu?

Miten muut henkilöt suhtautuvat ja miten se vaikuttaa toimintaan?

### **Harrastus, työ ja kuntoutus**

Toimiiko henkilö enemmän huvikseen ilokseen kuin työnä?

Onko eläinten kanssa leikkiminen ja jutustelu vahvinta vai hoito- ja huolenpitotoimet (huom. jos jälkimmäiset määriteltäisiin ”enemmän työnä”)?

Miten mahdollinen ”työ” ilmenee?

Miten paljon ja millaista ohjausta ja tukea toiminnassa ilmenee/tarvitaan?

Sujuvuus, nopeus, odotustenmukaisuus (huom. mikä on tärkeää/toivottavaa, mitä ohjaaja vaatii ja haluaa, miten henkilö toimii)?

### **Sosiaalinen tuki, osallistuminen ja voimaantuminen**

Miten henkilö osallistuu (aktiivisuus, innostus, mahdollisuus)?

Vuorovaikutus ihmisten kanssa?

Ympäristön esteettömyys: miten löytöeläintalo on ottanut huomioon henkilön resurssit (esim. välineet ja niiden käyttö, löytöeläintalon työntekijöiden sopeuttaminen kehitysvammaisiin osallistujiin)?

Mahdollisesti voimaantumisen ”ilmauksena” esim. eleet, ilmeet, ilmaisut, sanavalinnat, vuorovaikutus yms.?

## ***TUTKIMUSHENKILÖIDEN HAASTATTELUT***

### **Eläimet ja eläinten parissa toimiminen**

Mitä teette löytöeläintalolla?

Mikä on mieluisin eläin?

Miksi osallistutte juuri kissojenhoitoon?

Onko teillä ollut eläimiä lapsuudenkodissa – mitä eläimiä ja mitä ne ovat merkinneet?

### **Harrastus, työ ja kuntoutus**

Miksi käytte löytöeläintalolla?

Mitä muuta haluaisitte tehdä (harrastuksia, työtä jne.)?

Käyttekö löytöeläintalolla myös yleisön vierailuaikoina?

### **Sosiaalinen tuki, osallistuminen ja voimaantuminen**

Kenen idea oli aloittaa löytöeläintalolla käynnit?

Mitä löytöeläintalolla käyminen teille on?

Millaista siellä on käydä ja tehdä siellä asioita?

Mitä muut ihmiset sanovat, kun käytte siellä?

Miten löytöeläintalolla käyminen on vaikuttanut elämäänne?

Koetko olevasi tarpeellinen?

Kävisitkö siellä yksinkin, jos kaveri ei kävisi (mikä merkitys kaverilla on)?

Millainen suhde sinulla on muihin löytöeläintalon ihmisiin?

Oletteko muuten yhdessä?

Teetkö asioita yksin vai yhdessä?

## ***OHJAAJIEN HAASTATTELUT***

### **Eläimet ja eläinten parissa toimiminen sekä Green Care**

Mistä henkilöiden osallistuminen toimintaan sai alkunsa?

Miten eläimet ovat suhtautuneet tutkimushenkilöihin?

Miten tutkimushenkilöt ovat mielestänne suhtautuneet eläimiin (yleensä muutoinkin ja löytöeläintalolla)?

Millaiset valmiudet henkilöillä on toimia löytöeläintalolla, eläinten parissa, millä perusteella?

Käykö yleisön vierailuaikoina kehitysvammaisia vierailijoita?

Kuinka paljon löytöeläintalolla on yhteistyötä asumisyksikön kanssa/ asumisyksiköllä on löytöeläintalon kanssa?

Onko asumisyksikössä Green Care -toimintaa?

Onko Green Care -termi ja sen merkitys tuttu ja miten se ilmenee/voisi ilmetä löytöeläintalossa/asumisyksikössä?

Millainen suhde sinulla on eläimiin, löytöeläin- ja yhdistystoimintaan?

Ovatko eläimet mielestäsi tärkeitä henkilöille, mitkä eläimet?

Ovatko henkilöt eläinsuojeluyhdistyksen jäseniä?

Miten ja miksi henkilöillä on löytöeläintalossa juuri nämä tehtävät, mitä muita tehtäviä voisi olla?

Tulevatko he usein etuajassa?

Kuka vastaa työntekijöiden valinnasta ja perehdyttämisestä löytöeläintalossa?

Miten kokisit jonkun muun henkilön kuten opiskelijan läsnäolon henkilöiden tukena löytöeläintalossa?



### **Harrastus, työ ja kuntoutus**

Millaisena pidätte tutkimushenkilöiden toimintaa löytöeläintalolla – onko se harrastus, työtä, kuntoutusta tai jotain muuta, millä perusteella?

Mitä henkilöiden toiminta on, ellei tätä kyseistä toimintaa pidetä heille työnä?

Millaiset resurssit henkilöillä olisi työskennellä?

Huomaako toiminnassa henkilöiden potentiaalin kissojen leikittäjänä, virikkeiden tarjoajana ja hellijänä?

Miten näet kehitysvammaisen omien kykyjen huomioimisen?

Onko mahdollista muuttaa henkilöiden toimenkuvaa heidän kykyjensä perusteella enemmän esim. leikittämiseen?

Miten koet oman toimintasi: onko se sinulle harrastus, vapaaehtoistyötä vai muuta, mitä?

Näetkö toiminnassa kuntouttavan / voimaannuttavan mahdollisuuden?

Ovatko omat tehtäväsi löytöeläintalolla aina samat?

Onko löytöeläintalolla käynyt kauan kehitysvammaisia ihmisiä?

### **Sosiaalinen tuki, osallistuminen ja voimaantuminen**

Onko voimaantuminen tuttu käsite?

Miten löytöeläintalolla toimiminen on vaikuttanut henkilöihin/muihin henkilöihin (löytöeläintalolla ja asumisyksikössä)?

Millaisena merkityksenä pidätte toimintaa henkilöille?

Ovatko merkitys ja vaikutus erilaisia verrattuna henkilöiden muihin harrastuksiin, miten ja millä perusteella?

Miten muut ovat löytöeläintalossa reagoineet henkilöiden osallistumiseen?

Miten koet oman toimintasi ja roolisi (löytöeläintalon ohjaaja)?

Onko sinusta (löytöeläintalon ohjaaja) tullut henkilöille muutakin kuin ohjaaja, siis esim. kaveri?

Koetko/huomaatko sosiaalisen tuen tärkeyden?

Huomaatko toisten talon ihmisten tuoman sosiaalisen tuen henkilöiden arkeen?

Onko toiminta sinulle (löytöeläintalon ohjaaja) kuormittavaa, mielekästä, sitovaa, voimaannuttavaa tms., millä perusteella?

Oliko sinulla (löytöeläintalon ohjaaja) aiempaa kokemusta kehitysvammaisista tai muista erityisryhmistä ja toimimisesta heidän kanssaan?

Miten henkilöiden toimintaan tulleet tauot ovat vaikuttaneet heihin ja löytöeläintaloon – onko esim. huomattu vaikutusta työmäärään?

Miksi toimintaan osallistumiskertoja on nyt aiempaa harvemmin?

Oletko ajatellut (löytöeläintalon ohjaaja), että joku muukin voisi ohjata henkilöitä heidän toimintansa jatkuvuuden turvaamiseksi – mitä siihen vaadittaisiin (esim. löytöeläintaloon soveltuva koulutus, kehitysvammaisten ohjaamisen koulutus, tietty sukupuoli, ikä tms.)?

Saavatko henkilöt palautetta ja miten he siihen reagoivat?

### **Muu vaikuttavuus**

Onko löytöeläintalo Suomen eläinsuojeluyhdistyksen jäsen ja millainen suhde on kattojärjestöön?

Tiedätkö, käykö muissa löytöeläintaloissa kehitysvammaisia?

Käykö löytöeläintalolla muita erityisryhmiä tai näiden ryhmien yksilöitä esim. kuntoutujia?

Onko löytöeläintalolla yhteistyötä muiden vastaavatyötyyppisten tahojen kuten vammaistyön yksiköiden kanssa ja voisiko sitä lisätä?

Millaista yhteistyötä voisi olla löytöeläintalon/asumisyksikön näkökulmasta?

Miten toiminta on vaikuttanut muihin henkilöihin löytöeläintalossa ja asumisyksikössä?

Miten henkilöiden osallistuminen toimintaan on vaikuttanut löytöeläintalossa (esim. kehitysvammaiset mahdollisesti lisäresursseina vapaaehtoistyössä löytöeläintalossa)?

Käykö yleisön vierailuaikoina kehitysvammaisia vierailijoita?

Voisiko kolmas sektori tarjota osallistumismahdollisuuksia kehitysvammaisille eläinsuojelutyössä?